

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

**POTENCIÁL SKAUTSKÉHO RODINNÉHO TÁBORA PRO
VÝCHOVU V RODINĚ**

SCOUT FAMILY CAMP POTENTIAL FOR FAMILY UPBRINGING

Bakalářská práce

Bc. MARIE NOVÁKOVÁ

Vychovatelství

Kombinované studium

Vedoucí práce: PaedDr. Zdenka Hanková

PRAHA 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením PaedDr. Zdenky Hankové. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne

Bc. Marie Nováková

Poděkování

Velice děkuji PaedDr. Zdence Hankové za odborné vedení, cenné rady a pomoc při zpracování mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá možnostmi skautského rodinného tábora v oblasti výchovy v zúčastněných rodinách. Teoretická část je zaměřena na výchovu ve volném čase, rodinu a specifika Junáka v práci s dětmi a rodinou. Obsah praktické části bakalářské práce se zabývá dotazníkovým šetřením rodin, které bylo provedeno na skautském rodinném táboře. Cílem práce je zjistit, jaký vliv má skautský tábor na výchovu dětí v těchto rodinách.

Klíčová slova: skautský rodinný tábor, výchova dětí, volný čas, vztahy v rodině, skauting

Annotation

This work deals with scout family camp mainly from the point of view of upbringing. The theoretical part focuses on children's upbringing within their leisure time, on family, and on the Junák's special characteristics during the work with children and family. The practical part evaluates a questionnaire filled by the families at the scout family camp. The main aim is to find out the influence of the scout camp on the children's upbringing in those families.

Key words: Scout Family Camp, children's upbringing, leisure time, family relationship, scout.

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Obsah:

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Výchova ve volném čase	8
1.1 Pojem „volný čas“	8
1.2 Funkce volného času.....	8
1.3 Podmínky a metody výchovy ve volném čase	10
1.4 Cíle výchovy ve volném čase	11
1.5 Osobnost pedagoga volného času	11
1.6 Problematika volného času	12
2 Rodina a volný čas.....	14
2.1 Definice rodiny	14
2.2 Vliv rodiny na volnočasový život jejích členů	15
2.3 Role rodiny pro dítě v předškolním období	16
2.4 Psychologická charakteristika dítěte v předškolním věku	17
2.4.1 Vývoj poznávacích procesů.....	17
2.4.2 Emoční vývoj a socializace	18
2.5 Funkce rodiny a výchova	20
2.5.1 Záměrná výchova	21
2.5.1.1 Výchova vzorem	21
2.5.1.2 Výchova vysvětlením.....	22
3 Dětská výchovná organizace Junák a její specifika v práci s dětmi.....	22
3.1 Principy a poslání skautingu	22
3.2 Skautská výchovná metoda.....	23
3.2.1 Skautský zákon a slib	24
3.2.2 Učení se činností.....	24
3.2.3 Týmový systém	24
3.2.4 Symbolický rámec	25
3.2.5 Osobní růst.....	25
3.2.6 Pobyt v přírodě	25
3.2.7 Podpora dospělých.....	26
3.3 Cíle skautského hnutí formulované ve Strategii Junáka do roku 2022.....	27
3.4 Rodinný skauting	28
4 Tábory.....	29
4.1 Druhy a typy táborů	30
4.2 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci s dětmi.....	31

4.3 Hra a její význam	32
PRAKTICKÁ ČÁST	35
5 Cíl praktické části	35
6 Charakteristika skupiny	35
7 Metoda šetření	35
8 Průběh tábora	38
9 Výsledky šetření	40
9.1 První dílčí cíl	40
9.2 Druhý dílčí cíl	43
9.3 Třetí dílčí cíl	46
9.4 Čtvrtý dílčí cíl	47
9.5 Pátý dílčí cíl	51
9.6 Souhrn	57
Závěr	59
Seznam literatury	60
Seznam příloh	62

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá skautským rodinným táborem, který se uskutečnil v létě roku 2013 v Mařenicích u Cvikova.

Výchovné činnosti mezi dětmi a mládeží se věnuji již mnoho let. V Junáku jsem téměř každý rok s oddílem dětí nebo družinou světlušek či vlčat jezdila na tábory. V posledních letech jsem se zapojila do přípravy a organizace skautských rodinných táborů, které pořádá středisko Řetěz Česká Lípa.

Mým zájmem je, aby tato činnost byla smysluplná a prospěšná nejen pro mě, ale aby přinesla co nejvíce užitku také zúčastněným rodinám. Po každém táboře, který proběhl, jsem se zamýšlela, co tábor rodinám přinesl a jak je ovlivnil. V těchto chvílích se také zrodilo téma mé bakalářské práce.

Při své činnosti mezi dětmi, mládeží a také rodinami jsem prožila mnoho krásných chvil, zejména na táborech. Tábor, pokud je dobře připravený, má velký potenciál přínosu pro všechny zúčastněné. Pokud se nám podaří během táborových dní vnést do života táborníků něco pozitivního, rozvinout některé jejich schopnosti a dovednosti či přispět k dobrému a užitečnému prožití jejich volného času, udělali jsme mnoho. Z táborů vím, že také všichni účastníci svým originálním a jedinečným způsobem obdarovávají organizátory a vedoucí.

Tábor oddílu Rodinného skautingu je tedy předmětem této práce. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jaký vliv má skautský rodinný tábor na výchovu v rodinách zúčastněných členů.

Teoretická část práce je rozdělena do čtyř kapitol, které se zabývají oblastmi volného času, rodinou, dětskou výchovnou organizací Junák a v poslední kapitole této části jsem se krátce a obecně zmínila o tématu táborů.

V praktické části je rozpracováno a vyhodnoceno dotazníkové šetření, které proběhlo na táboře oddílu Rodinného skautingu. Vztahuje se k hlavnímu cíli práce, tedy vlivu tohoto tábora na výchovu v rodinách.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Výchova ve volném čase

1.1 Pojem „volný čas“

Pro vymezení výrazu volný čas vycházím z dokumentu, který podrobně zkoumal trávení volného času v České republice. Obecně bývá volný čas označován jako specifická část mimopracovní doby, po kterou člověk nemusí vykonávat žádné činnosti, které by vnímal jako povinnosti nebo něco, co vykonává v souvislosti s péčí o děti nebo ostatní členy rodiny, v souvislosti se zabezpečením chodu domácnosti, přepravou nebo uspokojováním svých biofyziologických potřeb (spánek, jídlo, hygiena, event. zdravotní péče). Tato část mimopracovní doby se označuje jako čas vázaný. Čas je tedy rozlišován na čas pracovní a mimopracovní, který se dále dělí na čas vázaný a volný. Za volný čas je potom označována doba, která „zbyde“, když člověk splní své pracovní, rodinné nebo společenské závazky.

Dalšími významnými charakteristikami volného času, na které je kladen důraz, je svobodná volba činnosti, dobrovolnost a vnitřní motivace. Ve volném čase se člověk věnuje činnostem, které si sám svobodně zvolil, vykonává je dobrovolně a dělá je primárně pro uspokojení z vlastního konání těchto činností. Není to tedy aktivita, která se „musí udělat“ nebo která by měla přinést nějaký bezprostřední užitek. Již tyto charakteristiky však přinášejí určité komplikace při zařazování některých činností. Jako typické případy se uvádějí například zahrádkářství a kutilství. Tyto činnosti jsou na jedné straně koníčkem, na straně druhé ale přinášejí užitek. Proto se také můžeme setkat s termínem polovolný čas, kam jsou tyto činnosti někdy zařazovány.¹

1.2 Funkce volného času

V životě každého člověka má volný čas důležité funkce. Nejčastěji jsou zmiňovány odpočinek, zábava a rozvoj vlastní osobnosti. Stále častěji je však také poukazováno na to,

¹ ŠAFR, J.; PATOČKOVÁ, V. *Trávení volného času v České republice ve srovnání s ostatními Evropskými zeměmi*. [Online] 2010 [cit. 4. 10. 2014]. Dostupné z WWW: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a4013/f11/100119s_Traveni%20volneho%20casu.pdf

že ve volném čase dochází i k nežádoucím či nezákonným aktivitám jako je např. braní drog nebo digitální pirátství.

Existuje řada faktorů, které ovlivňují trávení volného času, jako například pohlaví, věk, fáze životního cyklu, vzdělání, sociální postavení, profese, charakter, velikost a vliv primární a současné rodiny, zdravotní stav, množství volného času, finanční a prostorová dostupnost volnočasových aktivit atd. Zároveň je třeba si uvědomit, že k volnočasové participaci také dochází v rámci určité společnosti a kultury, která má na její podobu rovněž významný vliv. Volnočasovou participaci významně ovlivňuje existující institucionální prostředí, veřejné politiky, ale například také hodnoty a tradice dané kultury.²

Zamyslíme-li se nad významem volného času v životě člověka, zejména dětí a mladých lidí, zjistíme, že z hlediska výchovy můžeme i ve volném čase motivovat k všestrannému rozvoji člověka. Za prioritní považujeme výchovně-vzdělávací funkci volného času. Spočívá v záměrném a cílevědomém formování osobnosti jedinců. Můžeme působit na všechny složky osobnosti, tělesnou, psychickou i sociální, podle zaměření příslušné výchovné instituce. Výchova ve volném čase zvláště umožňuje uspokojovat a kultivovat potřeby, usměrňovat a prohlubovat zájmy, objevovat a rozvíjet specifické schopnosti vychovávaných. Prostřednictvím pestrých činností lze děti, mládež i dospělé motivovat k osobnostně i společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových vědomostí a dovedností.³

Další významnou funkcí výchovy ve volném čase je funkce zdravotní. Veškeré výchovné působení ve volném čase musí podporovat zdravý tělesný a duševní vývoj. Dobrý zdravotní stav vychovávaných lze podpořit různými způsoby. Usměrněním režimu dne, aby odpovídal lidským biorytmům, střídáním činností různého charakteru, poskytováním příležitostí k vydatnému pohybu venku, vedením ke zdravému stravování vytvářením a upevňováním zdravých stravovacích návyků. Dále pak upevňováním hygienických návyků a dodržováním zásad bezpečnosti práce. Podobně jako hygienické požadavky jsou zásady

² Srov. ŠAFR, J.; PATOČKOVÁ, V. *Trávení volného času v České republice ve srovnání s ostatními Evropskými zeměmi*. [On line] 2010 [cit. 4.10. 2014]. Dostupné z WWW: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a4013/f11/100119s_Traveni%20volneho%20casu.pdf

³ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 72.

bezpečnosti práce určené příslušnými právními předpisy. Pedagog je povinen se s těmito normami seznámit a dodržovat je.

Sociální funkci výchovy ve volném čase lze chápat několika způsoby. Ve volném čase se lidé dostávají do různých druhů sociálního prostředí, navazují nové sociální vztahy. Dochází tak k rozvoji sociálních kompetencí a komunikativních dovedností. Toto vše přispívá k socializaci člověka. Sociální funkci výchovy ve volném čase lze chápat i jako příležitost k vyrovnávání rozdílů mezi nestejnými materiálními a psychologickými podmínkami dětí v rodinách. Lze tím do určité míry pomoci dětem z méně podnětného nebo nějak problematického rodinného prostředí.⁴

1.3 Podmínky a metody výchovy ve volném čase

Výchova ve volném čase probíhá vždy za nějakých podmínek. Ty jsou dány prostory a například materiálním vybavením, které máme k dispozici, ale patří sem i tzv. vnitřní podmínky, kterými odborná literatura rozumí věkové a individuální zvláštnosti vychovávaných. Znalost těchto zvláštností je pro pedagoga, který pracuje s lidmi ve volném čase, velmi důležitá, neboť pracuje s lidmi různého věku, často s věkově heterogenními skupinami.

Vnější podmínky pro výchovu ve volném čase jsou také specifické. Prostor, v němž výchova probíhá, je proměnlivý, výchovné působení je méně vázané na stálé prostředí. Požadavky na prostory a vybavení jsou proto odlišné podle typu výchovného zařízení či instituce, měly by vyhovovat výchovným záměrům a druhům činností, které v nich probíhají. Pro zjišťování informací o vnitřních a vnějších podmínkách výchovy pedagog používá metody pedagogické diagnostiky: pozorování, rozhovor, analýzu výsledku činnosti i ostatní diagnostické metody, pro zjišťování zájmů je možné použít dotazníky.⁵

Při výchově ve volném čase můžeme využít různé metody. Nejčastěji bývají rozdělovány na slovní, názorné a metody praktických činností. Velký význam má také působení osobního příkladu pedagoga.

⁴ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 72 - 74.

⁵ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 75.

1.4 Cíle výchovy ve volném čase

Veškeré výchovné snažení a ovlivňování člověka má svůj cíl. „*Obecným cílem výchovy ve volném čase, mimo vyučování je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat, reálně oceňovat volný čas jako významnou hodnotu.*“⁶ Z těchto obecně formulovaných cílů lze odvodit cíle dílčí, např. naučit vychovávané odpočívat, rozvíjet osobní zájmy a specifické schopnosti, naučit je vhodně si uspořádat režim dne, vést je ke zdravému životnímu stylu, podporovat myšlenku celoživotního vzdělávání. Dílčí cíle můžeme formulovat podle různých hledisek, např. podle druhu výchovné instituce, věku vychovávaných, složek osobnosti, druhu činnosti, ale také z hlediska pedagoga či účastníka činnosti.⁷

1.5 Osobnost pedagoga volného času

Jedním z nejdůležitějších činitelů výchovy je vychovatel, ten, který aktivně vstupuje do procesu výchovy a přímo ovlivňuje vychovávaného.

Pokud uvažujeme o pedagogických pracovnících ve volném čase, můžeme nejprve více vymezit oblast jejich působení. Zjistíme však, že je poměrně těžké najít obecně platné rozlišovací kritérium pro jednotlivá volnočasová zaměstnání. Vzájemně se totiž prolínají orientace cílových skupin (například práce seniorů), obsahové zaměření (například kultura a estetika), finální pedagogická orientace (například sociálně pedagogická oblast) a institucionální zaměření (například sféra lázeňství).

Volný čas se stal novým trhem práce a poskytovatelem pracovních příležitostí pro pedagogy. Pedagogika volného času vyžaduje nový typ pracovníka, zejména pro zařízení volného času – centra mladých, sociokulturní centra, domy občanů, prázdninové hotely atd. Ve všech uvedených a dalších objektech a příležitostech hrají pedagogové volného času závažnou roli. Nazývají se poradci volného času, pomocníci volného času, animátoři, vedoucí cest, pedagogové kultury, manažeři volného času a jinak. Charakteristika s jednotným profesním vymezením se ještě neprosadila.⁸

⁶ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 75.

⁷ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 74 -75.

⁸ Srov. VÁŽENSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. s. 75 – 79. ISBN 80-901737-9-9.

Podle zákona o pedagogických pracovnících je pedagogickým pracovníkem osoba, která vykonává přímou vyučovací, výchovnou, speciálně pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost. Předpokládá se přímé působení na vychovávaného, vzdělávaného jedince. Pedagogickými pracovníky jsou učitelé, vychovatelé, pedagogové volného času, speciální pedagogové, psychologové, asistenti pedagoga, trenéři, vedoucí pedagogičtí pracovníci. Příslušné dokumenty stanoví stupeň a druh požadovaného vzdělání. Požadavky jednotlivých pedagogických profesí jsou odlišné.⁹

Kromě požadavků na vzdělání, které musí pedagog volného času splnit, by také měl mít určité znaky a rysy osobnosti, které jsou podmínkou úspěšného vykonávání pedagogického povolání. Měl by mít zvláště schopnost formovat žádoucí i nežádoucí názory a postoje. Kromě schopnosti empatie, komunikativnosti, dovednosti verbálního i neverbálního sdělování a umění naslouchat, můžeme zmínit přiměřenou míru dominantnosti, která umožňuje vedení jiných lidí. Pedagogové volného času pracují s jedinci různého věku, často s věkově i jinak heterogenními skupinami, někdy i s postiženými jedinci a v různých typech zařízení. Schopnost přizpůsobovat se proměnlivým podmínkám, řešit nečekané situace a pochopení pro věkové zvláštnosti i při práci s věkově heterogenními skupinami jistě patří mezi vlastnosti, jež jsou pro pedagogy, kteří pracují s lidmi ve volném čase, zvláště žádoucí.¹⁰

1.6 Problematika volného času

Mezi volným časem dětí a dospělých existují značné rozdíly. Ty se týkají množství volného času, struktury činností ve volném čase i míry záměrného ovlivňování. Obecně se dá konstatovat, že děti mají více volného času než dospělí. Prostředí, kde děti a mládež tráví volný čas, je velmi rozmanité. Typy prostředí lze rozdělit na školy a školská zařízení, která jsou součástí školy (školní družiny, školní kluby), zařízení pro výchovu mimo vyučování (domy dětí a mládeže, domovy mládeže, stanice zájmových činností), domácí prostředí (byt, dům, kde dítě s rodinou žije) a veřejná prostranství (ulice, parky, veřejně přístupná hřiště, areály zdraví, přírodní prostředí, kavárny, herny a další). Způsob využívání volného času je jedním z ukazatelů životního stylu. Dá se říci, že se životní styl

⁹ Srov. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. Str. 132. ISBN 978-80-262-0030-7.

¹⁰ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. Str. 134-136. ISBN 978-80-262-0030-7.

člověka projevuje ve třech oblastech – ve způsobu využívání materiálních a sociálních podmínek, v hodnotové orientaci jedince a ve způsobu jednání, v aktivitě člověka.¹¹

Z problémů využívání volného času dospělých uvedme alespoň některé:

- Vztah mezi volným časem a prací: volný čas by měl vyrovnávat jednostrannost práce v zaměstnání
- Problém aktivních a pasivních forem využívání volného času: mnoho lidí přechází od aktivního sportování k pouhému sledování sportu, amatérské provozování umění ustupuje pohodlnému poslechu reprodukováné hudby v profesionálním provedení aj.
- Problémy osob s krajním nedostatkem volného času
- Problémy osob bez jakékoliv hodnotnější náplně volného času

U dětí a mládeže jsou velké rozdíly v rozsahu volného času podobně jako u dospělých. Přejít na školy druhého stupně je spojen se zvýšením požadavků na domácí přípravu žáků a také často s dojížděním nebo ubytováním v domovech mládeže, takže volného času je méně. Zároveň však musíme mít na zřeteli i značné individuální rozdíly. V téže třídě se vyskytují žáci s velkými rozsáhlými činnostmi ve volném čase a naopak žáci, kterým téměř žádný volný čas nezbyvá, vzhledem k jejich svědomitosti, k nátlaku úzkostlivých rodičů na jeho prospěch a jeho získání rozsáhlou domácí přípravou.

Z problémů volného času mládeže můžeme uvést:

- Problém mladých lidí se značně širokými a přitom povrchními a nestálými zájmy, naproti tomu případy značné jednostrannosti zájmové činnosti
- Problém mladých lidí bez jakékoliv hodnotnější a trvalejší zájmové činnosti
- Problém aktivních a pasivních způsobů využívání volného času, jak již byl uveden u dospělých
- Poměr mezi přáním mladého člověka věnovat se určité zájmové činnosti a mezi její skutečnou realizací

Uvedené problémy spolu navzájem souvisí. Mladý člověk usiluje o poznání světa a života a chce se ho aktivně zmocnit. Od počátku se setkává s rozmanitými vnějšími překážkami

¹¹ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. Str. 30 – 32. ISBN 978-80-7290-471-6.

(nedostatek hřišť, nedostatek vybavení pro technické záliby, neporozumění dospělých a další), ale i vnitřními, jako je například nedostatek speciálních zkušeností a schopností, volných vlastností potřebných k náročnému sportovnímu tréninku, nebo cvičení ve hře na hudební nástroj. Hodnotu volného času si začneme uvědomovat většinou teprve tehdy, když se nám ho začne nedostávat.

Využívání volného času je vždy různým způsobem determinováno přírodními a společenskými podmínkami, osobními okolnostmi a možnostmi. Volný čas dětí je však určován ještě druhotně, a to různými pedagogickými či nepedagogickými zásahy dospělých do způsobu jeho prožívání. To znamená, že pedagogicky ovlivňovaný, řízený, organizovaný volný čas dětí – výchova mimo vyučování – nesmí být chápán v úzce utilitárně školském či dokonce didaktickém pojetí, ale jako proces výchovy a současně i sociální realizace a seberealizace dětí, při níž mají děti možnost prožívat i kus své dětské radosti a spokojenosti.¹²

2 Rodina a volný čas

2.1 Definice rodiny

Rodina má nezastupitelné místo ve výchově a je zásadní také pro harmonický vývoj dítěte. Uvést jednoznačnou definici pojmu rodina je velmi problematické. Liší se podle přístupu různých vědních disciplín. Uvedme pouze malý nástin možných pohledů na rodinu, neboť není cílem této práce uvést zde celé spektrum definic pojmu „rodina“.

Z pohledu sociální pedagogiky je rodina přirozeným prostředím výchovy. Odborná literatura¹³ rodinu charakterizuje jako sociální skupinu, která představuje určitý útvar společnosti s poměrně malým počtem vztahů mezi členy rodiny. Nejsou to však jen vztahy jednotlivců, ale také vztahy generací uvnitř rodiny, tedy vztahy mužských a ženských členů rodiny navzájem. Souhrn všech těchto vztahů tvoří obsah toho, co se nazývá rodinným soužitím. To je určeno společnými rodinnými činnostmi, zejména společnou

¹² Srov. VESELÁ, J. *Jak ve volném čase?* 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997, s. 5 – 7. ISBN 80-7041-146-5.

¹³ Srov. ŠPIČÁK, J. *Prostředí z pohledu sociální pedagogiky.* 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993. s 18. ISBN 80-7076-227-7.

prací, jídlem, hrami, rekreací, ale také společnými zájmy a společnými překážkami. Rodinné prostředí je považováno v lidském společenství za nejvýznamnější zdroj vlivů formujících vývoj jedince.

„Rodina je malá společenská skupina založená na manželství či pokrevním příbuzenství. Její členové jsou spojeni společným soužitím, vzájemnou morální odpovědností a vzájemnou pomocí. Rodina je nejdůležitější formou organizace soukromého života. Život rodiny je charakterizován specifickým spojením biologických, hospodářských, morálních, psychologických, právních a jiných procesů, v nichž se realizují jednotlivé funkce rodiny: reprodukční, ekonomická, výchovná, ochranná a další. Rodina zpětně působí na společenský život zvláště prostřednictvím výchovy mladé generace, ovlivňuje vývoj osobnosti svých členů, učí je práci v domácnosti.“¹⁴

2.2 Vliv rodiny na volnočasový život jejích členů

V této podkapitole se zaměříme na to, jak ovlivňuje rodina své členy v prožívání volného času.

Rodina jako primární sociální skupina je pro většinu dětí a mladých lidí prvním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti. Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu, začíná s výchovou a vzděláváním, rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace. Rodina však prochází významnými změnami, zejména individualizací a uvolňováním vztahů mezi jejími příslušníky. Souhrn těchto změn se někdy označuje jako krize rodiny. To vše působí také na volnočasový život jejích příslušníků.

Rodina zůstává prvním prostředím, které pro děti a mládež vytváří (či má vytvářet) příznivé podmínky: hodnotová východiska a motivaci k dosahování životních cílů; takové uspořádání života rodiny, aby dětem poskytovalo dostatek času a vytvářelo podmínky pro spoluúčast na jeho plánování a prožívání; zajišťuje finanční a hmotné potřeby a další. Způsoby realizace volného času v rodinách se však v závislosti na jejím sociálním statusu, životním stylu i vztahu k volnočasovým potřebám dítěte od sebe značně odlišují.

¹⁴ *Ilustrovaný encyklopedický slovník (Pro-Ž)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982, s. 123. ISBN 505-21-856.

Rodina jako inspirátor, podporovatel i realizátor volnočasových aktivit může svoje děti učit přistupovat k volnému času tvůrčím způsobem, zároveň je učí zaujímat takové postoje, které budou ochotny a schopny v budoucnosti uplatňovat i po založení vlastní rodiny. Toto působení se uskutečňuje především nápodobou a reprodukcí vzorců pozitivního volnočasového chování rodičů prostřednictvím účasti dětí na aktivitách rodiny. Dále také uskutečňováním individuálních i společných pravidelných zájmových činností dětí v rodině a citlivým sledováním a reagováním na potřeby, zájmy a nadání dětí.

Vzorce volnočasového chování rodičů děti uskutečňují plynule i rozporně, přejímají je i odmítají. Někdy se snaží je napodobovat, jindy se od nich osvobodit a vlastními přístupy je překonávat.

Společným východiskem by měl být dostatek času věnovaný rodiči dětem, jejich poučený a aktivní přístup k tomu, aby se děti učily svůj volný čas využívat k rozvoji sebe i ve prospěch druhých.¹⁵

2.3 Role rodiny pro dítě v předškolním období

Vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá skautským rodinným táborem, kterého se zúčastnily rodiny s dětmi převážně v předškolním období, zařazuji následující kapitolu, která pojednává o významu rodiny pro dítě v tomto období.

Vztahy mezi členy rodiny jsou pro dítě velmi důležité. Pokud jsou tyto vztahy pozitivní, dítě se může cítit bezpečně, je pro ně snazší brát v úvahu potřeby jiných lidí a chovat se k nim ohleduplně. Jistotu rodinného zázemí potvrzuje sdílení každodenního života i výjimečných situací, rodinných rituálů aj. Vědomí, že rodiče jsou vždycky nablízku a lze se na ně plně spolehnout, je adekvátním prostředkem k udržení jistoty, kterou předškolní dítě potřebuje považovat za neměnnou. Rodiče jsou pro děti emočně významnou autoritou. Rodičovské role a s ní spojeného postavení si vysoce cení, z jejich pohledu je zárukou značných osobních kvalit. Předškolní děti přisuzují rodičům téměř všemocnost, věří, že by si poradili s každou situací. Přesvědčení o rodičovské všemocnosti slouží jako potvrzení

¹⁵ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1 vyd. Praha: Portál, 2004, s. 56-62. ISBN 80-7178-927-5.

jistoty jejich bezpečí. Tato představa bývá postupně korigována, např. zkušeností s nadřazenou autoritou, reprezentující nějakou instituci apod.¹⁶

Rodiče představují vzor, jemuž se chtějí ve všech směrech podobat a s nímž se identifikují. V rámci identifikace zcela nekriticky akceptují veškeré názory a postoje rodičů, v hotové podobě, bez dalších diferenciací, chtějí být přesně takoví jako oni. Ztotožnění se subjektivně významnou rolí zvyšuje pocit jistoty a snižuje obavy, ať už vycházejí z čehokoliv. Identifikace s autoritou posiluje sebejistotu a zlepšuje sebehodnocení, dítě samo si tímto způsobem kompetence dospělého symbolicky přivlastňuje. V předškolním období dochází k posunu v chápání pozice jednotlivých členů rodiny. Dítě chce být veliké, ale zároveň by si rádo zachovalo rodinné zázemí ve stejné podobě, jakou má nyní. Projevy odpovídají aktuální vývojové úrovni, v rámci poznávacího egocentrismu posuzuje vše z vlastní pozice.¹⁷

2.4 Psychologická charakteristika dítěte v předškolním věku

Předškolní období je v užším slova smyslu „věkem mateřské školy“. Rodinná výchova stále zůstává základem, na kterém mateřská škola dále staví a napomáhá k dalšímu rozvoji dítěte.¹⁸ Předškolní období trvá od 3- do 6-7let. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Ten s věkem sice úzce souvisí, ale může oscilovat v rozmezí jednoho, eventuálně i více let.¹⁹

2.4.1 Vývoj poznávacích procesů

Poznávání je v tomto věku zaměřeno na nejbližší svět a pravidla, která v něm platí. Mění se způsob, jakým dítě poznává. J. Piaget označil tuto fázi kognitivního vývoje podle typického způsobu uvažování předškolních dětí jako období názorného, intuitivního myšlení. Myšlení dítěte ještě nerespektuje zákony logiky, a je proto nepřesné, má mnohá omezení.

¹⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 93-97. ISBN 978-80-7372-213-5.

¹⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 93-97. ISBN 978-80-7372-213-5.

¹⁸ Srov. LANGMEIER, L.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie, 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2006, s. 87. ISBN 978-80-247-1284-0.

¹⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I., dětství a dopívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, s. 174. ISBN 80-246-0956-8.

Mezi typické znaky patří:

- Egocentrismus, tj. ulpívání na subjektivním názoru. Zahrnuje přesvědčení, že je tento názor jediný správný. Je to tendence hodnotit všechno jen z hlediska vlastního pohledu.
- Prezentismus, tj. přetrvávající vázanost na přítomnost.
- Fenomenismus, tj. důraz na určitou, zjevnou podobu světa. Svět je pro něj takový, jak vypadá, jeho podstatu vesměs ztotožňuje s viditelnými znaky. Z toho důvodu např. odmítá akceptovat, že velryba není ryba.
- Magičnost, tj. tendence pomáhat si při interpretaci dění v reálném světě fantazií, a tak jeho poznání zkreslovat.
- Absolutismus, tj. přesvědčení, že každé poznání musí mít definitivní a jednoznačnou platnost.²⁰

2.4.2 Emoční vývoj a socializace

Rodina zůstává i v předškolním období nejvýznamnějším prostředím, které zajišťuje primární socializaci dítěte, tj. uvádí je do společenství lidí.

Předškolní dítě se rozvíjí i v kontaktu s jinými lidmi, zejména se svými vrstevníky. Ve vrstevnické skupině se mohou rozvíjet prosociální způsoby chování, umožňující prosazení, ale i spolupráci. Dítě zde může uspokojit potřebu seberealizace i sebepotvrzení. V předškolním věku se vytvářejí základy přátelství, mezi dětmi vznikají kamarádské vztahy, které bývají situační, ale aktuálně mají velký význam. Kamarádství je vztah zmírňující dětský egoismus a umožňující rozvoj pozitivních vztahů. Vůči kamarádům se děti chovají ohleduplněji, na případný konflikt nereagují tak afektivně a agresivně, jako kdyby se jednalo o indiferentní dítě. Diferenciace chování k vrstevníkům je signálem dosažení vyššího stupně socializačního rozvoje.²¹

Emoční prožívání je charakteristické větší stabilitou a vyrovnaností. Jejich citové prožitky bývají intenzivní, stále snadno přecházejí z jedné kvality do druhé, např. střídá se smích a

²⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, s. 174-175. ISBN 80-246-0956-8.

²¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, s. 215. ISBN 80-246-0956-8.

pláč. Děti bývají většinou pozitivně naladěné, ubývá negativních emočních reakcí. Proměna charakteru emočního prožívání závisí na zrání CNS. V tomto období se rozvíjí emoční inteligence, děti chápou lépe svoje pocity, dovedou projevit empatii k emočním prožitkům jiných lidí, oddálit vlastní uspokojení a alespoň částečně regulovat svoje citové projevy. Od předškolních dětí se vyžaduje, aby ovládaly projevy negativních emocí, jako je zlost, vztek, rozmrzelost či podrážděnost.

Ve 4-5 letech začínají děti svoje citové projevy ovládat, přinejmenším vědí, co by neměly dělat. Emoční autoregulace se teprve začíná rozvíjet, dítě své city však rozhodně nedokáže korigovat vždycky.²²

Socializační proces zahrnuje tři vývojové aspekty.

- Vývoj sociální reaktivity, tj. vývoj diferencovaných emočních vztahů k lidem v bližším i vzdálenějším společenském okolí.
- Vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací. Jde především o vývoj norem, které si jedinec postupně vytváří na základě příkazů a zákazů udělovaných dospělými a které následně přijímá za své. Rozvoj sociálních kontrol, nebo z jiného pohledu rozvoj schopnosti seberegulace, tedy rychle narůstá právě v předškolním období. V průběhu třetího roku života, tj. v době, kdy sílí negativismus, ale i snaha dělat věci po svém a sám, se tedy objevují i první počátky skutečné sebekontroly, př. dítě se učí např. počkat a nepodlehout okamžitému impulzu a používá při tom samo vůči sobě pokyny a příkazy, které zná od rodičů. Vývoj vnitřních sociálních kontrol - neboli svědomí - je závislé na řadě podmínek, především na vztahu dítěte k rodičům. Uspokojivý vztah dítěte k rodičům je hlavním předpokladem pevného svědomí, k jeho vývoji přispívá matka, která měla vřelý vztah k dítěti a otec, který dítě pozitivně akceptuje.
- Osvojení sociálních rolí, tj. takových vzorců chování a postojů, které jsou od jedince očekávány ostatními členy společnosti, a to vzhledem k jeho věku, pohlaví, společenskému postavení aj. Nejvýznamnější pokrok v osvojování sociálních rolí je v diferenciaci role mužské a ženské.²³

²² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, s. 196-199. ISBN 80-246-0956-8.

²³ Srov. LANGMEIER, L.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie, 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2006, s. 93-99. ISBN 978-80-247-1284-0.

2.5 Funkce rodiny a výchova

Socializačně - výchovná funkce rodiny je jednou ze základních funkcí, kterou rodina má spolu s funkcí biologicko - reprodukční, sociálně – ekonomickou, ochrannou funkcí, rekreační a emocionální funkcí.

„Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti.“²⁴ Rodina působí na své členy, především na děti – můžeme hovořit o výchovném působení, tedy o výchově.

Výchova je všeobecně v psychologii pojímána jako působení jednice, nejčastěji dospělého, na jednotlivce či skupinu pomocí výchovných prostředků a metod. Takovými výchovnými prostředky jsou například kladení požadavků a kontrola jejich plnění, vysvětlování a přesvědčování, pochvaly a napomínání, odměny a tresty, působení osobním příkladem, činností, využitím vlivu malé skupiny atd. Tyto prostředky jsou pak společně s dalšími vlastnostmi vychovávajícího zastřešeny termínem způsob výchovy.²⁵

Vývojová psychologie usiluje o popis a vysvětlení vývoje dítěte, ale sama o sobě nedává předpisy, pokyny, jak by rodiče či vychovatelé měli tento vývoj vést a vhodně podporovat. Výchova dítěte by se měla opírat o poznatky z vývojové psychologie a v mnoha směrech by z nich měla přímo vycházet. Pro upřesnění významu termínu výchova bývá navrhováno rozdělení do tří významových koncepcí:

- Normativní vymezení pojmu výchova. Výchovou se rozumí takové jednání vychovatele, kterým působí na vychovávaného se záměrem dosáhnout určitého pozitivního cíle (normy) ve vývoji jeho osobnosti. Předpokládá se zde určitý hodnotový žebříček vychovatele.
- Preskriptivní pojetí výchovy. Pojednává především o prostředcích (metodách), které jsou vhodné k dosažení stanovených cílů. Cíle výchovy jsou určovány spíše morálkou společnosti i užšího společenství rodiny, školy apod.

²⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 82. ISBN 978-80-7367-383-3.

²⁵ Srov. ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996, s. 62. ISBN 80-85866-15-3.

- Deskriptivní pojetí výchovy. Zkoumají se všechny ve skutečnosti nalézané postupy, jichž vychovatelé užívají, ať už vedou k žádoucím či k nežádoucím výsledkům. Nehodnotí se tedy, ale popisuje se.²⁶

2.5.1 Záměrná výchova

V následující podkapitole o záměrné výchově a jejích prostředcích, vycházím z uvedené literatury.²⁷

Výchova jako záměrné působení vychovatele na vychovávaného předpokládá, že vychovatel má vědomě na zřeteli určitý výchovný cíl, k němuž chce vychovávaného dovést, a k tomu používá výchovné prostředky, které pokládá za nejvhodnější.

Záměrná výchova je základem práce učitele ve škole, cíle výchovy a vzdělávání jsou zde jasně stanoveny a doporučené postupy jsou naznačeny v metodických příručkách. Bez záměrné výchovy se neobejdeme ani v rodinách, i když cíle a prostředky tady nebývají vždy tak pevně a jednoznačně vymezeny. Výchovné cíle si rodiče při výchově svého dítěte konkrétně volí jednak na základě svého vlastního hodnotového systému, jednak podle předpokladů na straně dítěte, tj. na jeho dosažené rozumové, sociální a citové zralosti a na dosud osvojených schopnostech, dovednostech a vědomostech.

Výchovné prostředky, kterých lze užít při úsilí dosáhnout stanovených cílů, mohou být velmi různé a měly by být podle potřeby pružně obměňovány a kombinovány.

Záměrná, cílevědomá a promyšleně řízená výchova dítěte je nutná k tomu, aby si dítě osvojilo určité vědomosti, dovednosti, návyky a mravní hodnoty přiměřené ke svému věku.

2.5.1.1 *Výchova vzorem*

Děti mají přirozenou schopnost všechno napodobovat. Působivost vzoru může být různá, podle rozdílných okolností a podle toho, čemu se dítě má učit. Učení podle vzoru může být bezděčné a nechtěné. Některým formám chování se děti učí podle vzoru snáze (přejímání role vlastního pohlaví, postojům, stylům mluvy a oblečení), jiným málo (při učení plavání).

²⁶ Srov. LANGMEIER, L.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie, 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2006, s. 262. ISBN 978-80-247-1284-0.

²⁷ Srov. LANGMEIER, L.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie, 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2006, s. 262 – 268. ISBN 978-80-247-1284-0.

Mnoho dokladů o učení podle vzoru bylo poskytnuto studiem o chování dětí po zhlédnutí filmu. Ukázalo se, že sledování filmu s agresivními osobami zvyšuje agresivitu a zhlédnutí filmu s prosociální tematikou naopak může zvýšit četost prosociálního chování.²⁸

2.5.1.2 *Výchova vysvětlením*

Čím je dítě starší, tím je výchovná taktika vysvětlení důležitější. Uvádějí se dva základní způsoby vysvětlení:

- Poučení o tom, jaké následky má vlastní chování pro druhé lidi;
- Poučení o tom, že od staršího dítěte se už očekává vyspělejší chování, apeluje se tedy na jeho vyspělost a sebeúctu.

Pro praxi je důležité, aby si rodiče uvědomili význam vysvětlení přiměřeného chápání dítěte a aby se vyvarovali různých pseudovysvětlení, majících charakter neúčinného mentorování a dokola opakovaného kázání.²⁹

3 Dětská výchovná organizace Junák a její specifika v práci s dětmi

3.1 Principy a poslání skautingu

Skauting je mezinárodní výchovné hnutí, které je nepolitické a dobrovolné. Jeho posláním je přispět k vývoji mladých lidí tak, aby rozvíjeli své tělesné, rozumové, sociální a duchovní schopnosti. Zaměřuje se na jedince jako odpovědné občany a členy místních, národních i mezinárodních společenství.

Skauting je založen na třech obecných principech, které jsou společné všem skautům světa:

1. Povinnost k Bohu – znamená oddanost duchovním principům, povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální a věrnost svému vlastnímu přesvědčení včetně přijetí povinností z toho vyplývajících. Toto se vztahuje i na

²⁸ Srov. LANGMEIER, L.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie, 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2006, s. 267. ISBN 978-80-247-1284-0.

²⁹ Srov. LANGMEIER, L.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie, 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2006, s. 267 – 268. ISBN 978-80-247-1284-0.

náboženství, vyznání či přesvědčení neuznávajících osobního Boha. (Příkladem takového náboženství jsou buddhismus nebo taoismus. Vzhledem k odlišnosti východního způsobu myšlení i cítění není v těchto náboženstvích otázka „cíle“ – Boha – vyslovena, nýbrž se vše soustřeďuje na „cestu“ – tedy metodu vedoucí ke správnému životu.)

2. Povinnost k druhým – odpovědnost člověka ke společnosti v jejích různých podobách. Snaha být vždy ostatním příkladem, snaha být jim prospěšný. Věrnost své zemi v souladu s podporou místního, národního i mezinárodního míru, porozumění a spolupráce. Úcta k ostatním – jednotlivcům, kolektivu, společnosti, státu, národu, celosvětovému společenství. Účast na rozvoji společnosti, při kterém je uznávána a respektována důstojnost jiných lidí a není poškozována příroda. Snaha o zlepšování morální a životní úrovně svého okolí a sebe samého.
3. Povinnost k sobě – odpovědnost za rozvoj sebe sama. Člověk na sebe bere odpovědnost za rozvoj svých možností, schopností, znalostí a především svých morálních hodnot.³⁰

„Posláním Junáka je tedy podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy a metodami, stanovenými zakladatelem skautského hnutí, lordem R. Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu, prof. A. B. Svojsíkem.“³¹

3.2 Skautská výchovná metoda

Skautská metoda je soustava vzájemně provázaných prvků. Soustava, která pomocí výchovy i sebevýchovy vede k upevnování charakteru, vytváření hodnotového žebříčku a k rozvoji dovedností a znalostí. Vzhledem k historickému vývoji skautingu v našich zemích mohou být někomu prvky skautské metody známy i z jiných neskautských organizací, ale

³⁰ Srov. ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*. 1. vyd. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR Tiskové a distribuční centrum, 2000, s. 15. ISBN 80-86109-40-2.

³¹ JUNÁK – svaz skautů a skautek ČR. *Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR* schválené X. Valným sněmem Junáka ve Vsetíně dne 21. 10. 2001. Hlava druhá, čl. 5.

většinou pouze jako kusy vytržené z celku bez hlubšího pochopení. Skautská metoda funguje jako celek. Její jednotlivé složky by měly být v určitém časovém úseku přítomny v každém skautském oddíle. Následující popis jednotlivých částí skautské výchovné metody vychází z uvedené literatury.³²

3.2.1 Skautský zákon a slib

Skautský zákon je pro každého jednotlivého skauta i pro všechny členy oddílu společně jakýmsi kodexem životního stylu založeným na principech skautingu. Díky praktické zkušenosti s využitím tohoto kodexu v každodenním životě tak skautský zákon poskytuje konkrétní a praktický návod pro mladé lidi, jak chápat hodnoty, které skauting jako základ pro život jednotlivce nabízí. Skautský slib je osobní přísahou snažit se co nejlépe žít podle tohoto kodexu. Tuto přísahu skládá každý mladý člověk před skupinou sobě rovných ve chvíli, kdy se rozhodne vstoupit do hnutí, dobrovolně se zavazuje dodržovat skautský zákon a svým osobním úsilím přijímá za toto rozhodnutí zodpovědnost.

3.2.2 Učení se činností

Porovnávání teoretické výuky s vlastní zkušeností, kterou mladý člověk získává při vykonávání nějaké činnosti, umožňuje rozvoj osobnosti. Odráží se zde aktivní způsob, kterým mladí lidé získávají znalosti, dovednosti a postoje k různé činnosti. Je zde vidět praktický přístup skautingu k výchově, založený na učení skrze praktické zkušenosti získané při naplňování různých vlastních zájmů i při běžném každodenním životě. Je to tedy způsob, jak pomoci mladým lidem rozvíjet se ve všech oblastech jejich osobnosti, a to tím způsobem, že si z každé zkušenosti vyberou to, co je pro ně osobně důležité.

3.2.3 Týmový systém

Týmový systém (neboli také družinový) je základní organizační strukturou oddílu, který tvoří malé skupinky dětských členů a dospělé vedení. Každá skupinka, která se běžně skládá z 6-8 dětských členů, pracuje jako tým s jedním členem jako vedoucím týmu (rádcem). V každém týmu si jeho členové organizují život jako skupina, dělí se o

³² Srov. ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*. 1. vyd. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR Tiskové a distribuční centrum, 2000, s. 57-62. ISBN 80-86109-40-2.

zodpovědnost, rozhodují o své činnosti, organizují si ji, uskutečňují a hodnotí. To vše úměrně svým schopnostem. Veškerá tato aktivita se děje za podpory dospělého vedení. Systém, kdy je družina v oddílové radě zastupována některými svými členy, zajišťuje, že se dětští členové také podílejí na rozhodovacích procesech v oddílu jako celku společně s dospělými vůdci.

3.2.4 Symbolický rámeček

Symbol můžeme popsat jako něco známého, co představuje něco se širším nebo abstraktnějším významem. Symboly se často používají jako pomůcka pro lidi, aby porozuměli různým pojmům a chápali je skrze svoji představivost. Ve skautingu symbolický rámeček znamená soubor symbolů, které představují výchovnou nabídku skautingu pro určitou věkovou skupinu. Využívání symbolického rámce staví na představivosti mladých lidí, na jejich smyslu pro dobrodružství, na jejich tvořivosti a vynalézavosti, a to tak, že stimuluje jejich rozvoj, pomáhá jim identifikovat se se směry vývoje a hodnotami, na nichž stojí skauting, a zároveň podporuje soudržnost a solidaritu uvnitř skupiny.

3.2.5 Osobní růst

Osobní růst je proces, kterým mladý člověk prochází a při kterém dochází k rozvoji jeho vlastní vnitřní motivace pro vědomé a aktivní zapojení se do svého vlastního vývoje. Umožňuje mladému člověku, aby svým vlastním způsobem a tempem postupoval po stezce směrem k výchovným cílům své věkové skupiny a aby získával sebedůvěru a uvědomoval si dosažené pokroky. Hlavním nástrojem, který se pro podporu tohoto prvku skautské metody používá, je plán osobního růstu (Stezka).

3.2.6 Pobyť v přírodě

Příroda znamená přírodní prostředí – lesy, planiny, hory. Toto přírodní prostředí je protikladem k uměle vytvořeným prostředím, jako jsou školní pozemky, stálá tábořiště a přelidněná města. Vzhledem k rozsáhlým možnostem, které přírodní svět nabízí pro rozvoj fyzického, intelektuálního, emocionálního a duchovního potenciálu mladých lidí,

poskytuje přírodní prostředí ideální prostor pro aplikování skautské metody. Třebaže to v současném urbanizovaném světě není vždy možné, měla by se skutečně většina skautských aktivit odehrávat v přírodním prostředí. Ovšem využívání přírody jako prvku skautské metody by mělo představovat více než pouhé uskutečňování skautských aktivit pod širým nebem. Tento postup v sobě zahrnuje konstruktivní kontakt s přírodou, plné využívání všech jedinečných příležitostí, které přírodní svět poskytuje k učení, aby se tak dále mohli mladí lidé rozvíjet.

3.2.7 Podpora dospělých

Podpora, kterou dospělí poskytují mladým lidem, zahrnuje tři aspekty, jež odpovídají třem různým rolím, které musí dospělý člověk ve skautském oddíle hrát:

- Vedoucí aktivit – dospělý člen musí zajistit, aby každá aktivita, kterou oddíl podniká, byla úspěšně zrealizována. Vzhledem k tomu, že se od žádného činovníka nedá očekávat zvládnutí všech oborů, musí si tento zodpovědný činovník pro příslušnou činnost vždy zajistit odbornou pomoc a vybavení.
- Vychovatel – dospělý člen musí přímo podporovat proces sebevýchovy a zajišťovat, aby to, co mladý člověk zažívá, mělo pozitivní dopad na rozvoj jeho znalostí, dovedností a postojů. Jinými slovy, jako vychovatel musí dospělý vůdce rozumět každému jednotlivému členu, a tak mu pomáhat nacházet oblasti, kde se potřebuje rozvíjet, pomáhat mu oblasti tohoto rozvoje přijmout a zajišťovat, že jsou v programu náležitě uspokojovány.
- Přátelský poradce – vztahy uvnitř oddílu jsou založeny na dobrovolném partnerství mezi dospělými a mladými lidmi, a tak je povinností dospělého zajišťovat, aby tyto vztahy byly pozitivní a všechny obohacovaly a aby oddíl poskytoval přitažlivé a přátelské prostředí pro další rozvoj oddílu jako celku. To předpokládá navzájem se obohacující partnerství mezi dospělými mladými lidmi a dospělými, založené na vzájemném respektu, důvěře a souznění s každým ze zúčastněných.³³

³³ Srov. ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*. 1. vyd. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR Tiskové a distribuční centrum, 2000, s. 57-62. ISBN 80-86109-40-2.

3.3 Cíle skautského hnutí formulované ve Strategii Junáka do roku 2022

Cíle představují určité konkrétní „zastavení“ na cestě naplňování celkového poslání. Jsou mnohem více než poslání spoluurčovány situací, ve které je dané poslání naplňováno – kulturní a společenskou situací, technickým rozvojem, stavem poznání. Stanovením postupných cílů reaguje skauting jak ve světě, tak v konkrétní zemi na tuto situaci, aby v ní co nejlépe rozvíjel ono univerzální poslání. V českých podmínkách tyto cíle formuluje Strategie Junáka do roku 2022.

Strategie stanovuje 5 základních oblastí.

V první oblasti si Junák klade za cíl zvyšování odbornosti v oblasti výchovy. I nadále chce Junák opírat svoji činnost o základní principy a hodnoty skautingu. Chce usilovat o jejich srozumitelnou formulaci. Organizaci jde o zajištění plného porozumění prvkům skautské výchovné metody a na její užívání v programech oddílů. Hnutí chce získat nástroje, kterými bude schopno sledovat potřeby dětí a mladých lidí a zohledňovat je ve svém výchovném úsilí. U svých členů i nadále posilovat úctu k přírodě a učit je, jak se v ní chovat. Fungující družinový systém vnímá i nadále jako základní stavební kámen skautské výchovné metody.

Junák usiluje o prohloubení spolupráce s odbornými institucemi, které se výchovou také zabývají, a s akademickou sférou.

Ve druhé oblasti jsou formulovány cíle, které vedou skauty a skautky k aktivnímu občanství a celkovému přispění k rozvoji demokratické společnosti.

Třetí oblast vyzývá k prohloubení spolupráce napříč výchovnými věkovými kategoriemi, dále i mezi oddíly a středisky. Povzbuzuje k využití zkušeností Klubů dospělých ve prospěch dětí a mládeže, aktivnímu vytváření prostoru pro setkávání a vzájemné obohacování nejstarších členů a aktivních činovníků i dětí a mládeže. Dále si Junák klade za cíl zajistit fungující a dostupnou podporu vedoucích při práci se znevýhodněnými dětmi. Chce být otevřen co nejširšímu spektru zájemců o skauting, včetně znevýhodněných a sociálně slabších jedinců.

Cíle ve čtvrté oblasti Strategie Junáka do roku 2022 souvisí s řízením a administrativou organizace. Junák chce, aby tato administrativa byla funkční a vždy přiměřená výchovnému úsilí. Je zde zmíněn také důraz na schopnost plánování a zhodnocení vlastní

činnosti. K dalším cílům patří přizpůsobit organizační strukturu a její řízení tak, aby bylo přiměřené počtu členů a zároveň flexibilní vzhledem k nárůstu i poklesu členské základny.

Pátá oblast se týká dospělých členů Junáka. Dokument připomíná, že činnost organizace byla vždy založena na práci mnoha dobrovolníků z řad dospívajících a dospělých. Stálým úsilím do dalších let má být například velká podpora výchovy nástupců, minimalizace kumulace funkcí u jednotlivých činnovníků a využití zkušeností odcházejících činnovníků nabídkou dalšího uplatnění v organizaci. K dalším cílům patří vytvoření přehledného a fungujícího systému vzdělávání činnovníků, nastaveného tak, aby se tito rozvíjeli postupně, podle aktuálních požadavků činnosti, kterou dělají. Junák chce poskytnout vedoucím metodickou, informační i technickou podporu, která šetří čas a snižuje riziko neúspěchu. Dále posílit vnitřní motivaci činnovníků a najít vhodné formy odměňování.³⁴

Na Valném sněmu Junáka, který se konal v březnu roku 2014, byl tento Strategický dokument schválen, bylo odsouhlaseno jeho uskutečňování a postupná příprava jednotlivých opatření.

3.4 Rodinný skauting

Ústřední orgány Junáka se rodinným skautingem zabývají již několik let. První materiál se objevil již v roce 2011, kdy také Náčelnictvo Junáka pověřilo Výkonnou radu Junáka další prací na zavádění rodinného skautingu v Junáku. Na podzim roku 2013, po dvou letech rozhovorů s již existujícími skupinami v Junáku, právní analýze a konzultaci s mateřskými centry, tak vznikl souhrnný dokument navrhuující zároveň možná řešení.

Náčelnictvo schválilo kluby rodinného skautingu jako další součást organizační struktury Junáka na svém prosincovém jednání:

„Posláním rodinného skautingu v Junáku je sdružovat dospělé skauty a skautky, včetně jejich rodinných příslušníků, a podporovat je v jejich životním období, kdy zakládají rodiny a pečují o své děti, tak, aby udrželi vazbu ke skautskému hnutí a k jeho principům.“³⁵

³⁴ Srov. Strategie Junáka do roku 2022. [online] 2014 [cit. 1. 9. 2014] Dostupné z WWW: <http://strategie.skauting.cz/wp-content/uploads/2014/10/strategie-2022.pdf>

³⁵ Rodinný skauting. [online] 2014 [cit. 26. 10. 2014] Dostupné z WWW: <http://stara.krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/8826-rodinny-skauting/>

Rodinným skautingem se rozumí formální i neformální setkávání převážně skautských rodin fungujících v rámci určitého společenství a vycházejících ze sdílených hodnot, postavených na třech základních principech skautingu.

Do této definice však nespádají dvě následující varianty. První je klasická skautská akce s účastí ostatních dětí a jejich rodičů, druhým případem je spolupráce vedoucích oddílů s rodiči dětí z oddílu.

Skupiny rodinného skautingu vznikají při střediscích jako možnost být nadále s blízkými přáteli i v době rodičovství. Kluby i střediska si mohou být vzájemně nápomocni. Středisko může nabídnout zázemí svých kluboven, kluby rodinného skautingu jsou dobrým příslibem nováčků do oddílů včítat a světlušek, až budou děti starší. A v neposlední řadě nedochází k přetrhání kontaktů s bývalými členy střediska.³⁶

4 Tábory

Letní tábor je vyvrcholením celoroční činnosti každého správného oddílu nebo nabídka dobrodružství a nevšedních zážitků pro děti, které nejsou členy žádné organizace.

Táboření patřilo vždy k vrcholům činnosti dětských organizací a letní tábory byly vždy fenoménem naší republiky. Nikde jinde na světě nemají letní tábory takovou tradici a úroveň jako u nás. Tábor nebo jakákoli jiná zotavovací akce by neměla být jen prostým „odkladištěm dětí“, aby si rodiče doma odpočinuli a užili si dovolenou. Tábor by měl být pro děti, ale může se stát i pro dospělé, místem dobrodružství, poznání, i místem vzájemného výchovného působení. V praxi tábor znamená mnoho plánování a hodiny příprav.³⁷

Za dětský tábor lze považovat takovou akci, která je svým rozsahem delší než čtyři dny. Samostatnou kategorií potom tvoří tábory příměstské, které většinou probíhají spíše formou prodloužených víkendů a v rámci celého školního roku. Děti na takovýchto

³⁶ Srov. Rodinný skauting. [online] 2014 [cit. 26. 10. 2014] Dostupné z WWW: <http://stara.krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/8826-rodinny-skauting/>

³⁷ Srov. BURDA, J. *Tábory a další zotavovací akce*. 2. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2008, s. 5. ISBN 978-80-86784-59-5.

táborech nepřespávají, ale vrací se vždy večer domů. Obvykle trvají letní táborové pobyty dva týdny.³⁸

4.1 Druhy a typy táborů

Tábory můžeme rozdělit do několika kategorií podle různých kritérií.

Dle charakteristiky účastníků dělíme tábory na:

- běžné – pro všechny děti z řadové populace bez zdravotních potíží;
- ozdravné – rehabilitační a ozdravné pobyty pro děti trpící určitou chorobou či zotavující se po zranění (alergie, astma, chronicky nemocné či handicapované děti);
- integrované – jedná se o speciální typy táborů, které se snaží v určité míře zapojit mezi účastníky tábora např. děti z dětských domovů, zdravotně postižené, handicapované, děti z rizikových skupin či národnostních menšin

Podle způsobu ubytování můžeme tábory rozdělit na

- stálé – účastníci pobývají po celou dobu tábora na jednom konkrétním místě (stany, chatky, chata)
- putovní – ubytování není delší než dva dny na stejném místě;
- hvězdicovité – zpravidla se jedná o cyklistické nebo turistické tábory, které po celou dobu sídlí na jednom konkrétním místě a podnikají výlety do okolí, ze kterých se vždy vrací zpět na základnu.

Obsahové zaměření tábory rozdělí do dvou kategorií:

- všeobecné – tábor je zaměřen na rozličné aktivity bez konkrétní specializace;
- odborné – program je orientován na jedno konkrétní odvětví, např. sportovní disciplínu (jezdecký tábor, fotbalový tábor, taneční tábor, tábor věnovaný bojovým uměním), výuku cizího jazyka, či dovednosti z oblastí technických (modelářský tábor), přírodovědných (tábor mladých botaniků, tábor s koňmi) nebo uměleckých (výtvarný tábor, dramatický tábor, keramický tábor).

Dále můžeme tábory dělit např. podle období, ve kterém se uskutečňují (tedy na letní, zimní či podzimní), podle věku účastníků na tábory předškolní a pro školáky atp. Za trend

³⁸ Srov. BEROUŠEK, P. *Rádce provozovatele a vedoucího dětského tábora*. Trutnov: Sondy, 2004, s. 64. ISBN neuvedeno.

lze dnes bezesporu označit velký nárůst táborů, které jsou tematicky inspirované počítačovými hrami, filmy nebo fantasy literaturou. Naopak na mírném ústupu jsou tábory, jejichž program je orientován na tramping a osvojování tábornických znalostí a dovedností. S tematickým zaměřením konkrétního letního tábora pak obvykle souvisí i úroveň ubytování a denní režim táborníků. Ten může být vzhledem k rozmanitosti táborových programů různorodý, v každém případě ale musí odpovídat věku a zdravotnímu stavu dětí. Psychická a fyzická zátěž s ním spjatá musí vždy být přiměřená jejich věku, schopnostem a možnostem.

Velmi podstatným faktorem je též dělení z hlediska organizační struktury. Zatímco např. na skautské tábory jezdí děti, které se setkávají v průběhu celého roku a jsou zvyklé společně pracovat např. jednou týdně, na druhé straně na „veřejné“ tábory se může přihlásit takřka kdokoliv bez jakékoliv společné historie a znalosti kolektivu.³⁹

4.2 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci s dětmi

Základním právním předpisem pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci je Zákoník práce, který stanoví její hlavní úkoly, povinnosti zaměstnanců organizací i zaměstnavatelů. Dílčí předpisy bezpečnosti práce má oblast požární ochrany, řada ustanovení je v hygienické směrnici o zotavovacích akcích pro děti.

Provozovatel zodpovídá za všechna zařízení, prostory a objekty, že jsou v souladu s předpisy o bezpečnosti práce, o bezpečnosti technických zařízení a s hygienickými předpisy.

Všichni účastníci akce musí být poučeni o základních podmínkách bezpečnosti práce. Povinnost zajistit toto poučení má pořádatel osoba. Zodpovídá i za proškolení hlavních vedoucích z oblasti BOZP a za dodržení ohlašovacích povinností.

Hlavní vedoucí zodpovídá za proškolení všech táborových pracovníků, dodržování provozního, požárního a evakuačního řádu základny, táborového řádu a pravidel BOZP při práci s dětmi. Dále je povinen vést o plnění povinností v oblasti BOZP táborovou dokumentaci.

³⁹ Srov. BEROUŠEK, P. *Rádce provozovatele a vedoucího dětského tábora*. Trutnov: Sondy, 2004, s. 64. ISBN neuvedeno.

Účastník do 15 let nemá trestní odpovědnost. Činnosti účastníka tábora musí být úměrné jeho věku, rozumovým schopnostem a zkušenostem, před jednotlivými činnostmi musí být řádně poučen. Při nedodržení doporučených postupů při práci odpovídá za vzniklou škodu, kterou lze vymáhat po něm, jeho rodičích, případně osobě, která nad ním vykonávala dozor.

Účastník od 15 do 18 let je trestně zodpovědný až do výše poloviny trestní sazby, má plnou odpovědnost za přestupky. Před jednotlivými činnostmi musí být řádně poučen. V případě, že vykonává funkci instruktora či praktikanta, musí být proškolen hlavním vedoucím z hlediska BOZP, a to minimálně v den nástupu na tábor. Při nedodržení doporučených postupů při práci odpovídá za vzniklou škodu, kterou lze vymáhat po něm, jeho rodičích, případně osobě, která nad ním vykonávala dozor.

Účastník nad 18 let má plnou občanskou i trestní zodpovědnost. V případě, že vykonává jakoukoliv funkci na táboře, musí být proškolen hlavním vedoucím z hlediska BOZP, a to minimálně v den nástupu na tábor. Při nedodržení doporučených postupů při práci odpovídá za vzniklou škodu, kterou po něm lze vymáhat.

Za plnění úkolů v péči o bezpečnost a ochranu zdraví při práci zodpovídají vedoucí na všech stupních řízení v rozsahu svých zastávaných funkcí. Před započítím činnosti s dětmi a dle potřeby kdykoli v jejím průběhu, je vedoucí povinen provést poučení o bezpečnosti práce v rámci této činnosti (seznámení s riziky, terénem, pravidly hry apod.)

Činnosti, které nejsou běžné, nebo jsou zvláště nebezpečné, vyžadují příslušná speciální poučení o bezpečnosti práce, případně předepsané školení a zkoušky.⁴⁰

4.3 Hra a její význam

K programu skautského tábora patří všechny práce s tábořením spojené. Právě to dává skautským táborům hlubší smysl, a tím se liší od jiných táborů, kde se o děvčata a chlapce starají placení instruktoři. Vůdcovské umění spočívá nejen v organizačních schopnostech a znalosti skautské praxe, ale především také v tom, že umí všechny táborníky správně a silně motivovat a proměnit v zábavnou hru i jednotvárné práce a povinnosti.

⁴⁰ Srov. BURDA, J.; ŠLOSAROVÁ, V. a k. *Tábory a další zotavovací akce*. Aktualizované vydání. Praha: NIDM MŠMT, 2008, s. 45-47. ISBN 978-80-86784-59-5.

Hra patří mezi nejvýznamnější táborové činnosti. Její účastníci v ní žijí intenzivním životem, vkládají do ní všechny své možnosti, rozum i cit. A právě proto, že hry jsou projevem dětské osobnosti, jsou tak rozmanité ve své formě a obsahu. Pojem hry splývá dětem s naším pojmem práce především v tom, že hra je tvůrčí, dává uspokojení a radost, hlavně je-li úsilí korunováno úspěchem. Tento uspokojivý, příjemný citový doprovod musíme vždy u hry pochopit a hodnotit. Ve hrách se postupně objevují některé nové prvky, činnost má již svůj záměr, dítě postupuje často od určitého plánu, představy a dává činnosti stále složitější obsah. Navíc ke hře často přijímá ochotně další účastníky, kteří ji obohacují zase svými podněty.⁴¹

Hra je pro dítě nejpřirozenější činností a neodmyslitelnou součástí dětského světa, která ho odlišuje od světa dospělých. Je nejvýznamnějším a nejvhodnějším výchovným prostředkem a zároveň životní potřebou dítěte. Má velký význam pro všestranný rozvoj osobnosti a mimořádný význam pro rozumovou výchovu. Dítě si hrou prohlubuje a upevňuje poznatky, které získalo na základě vnímání a pozorování okolního světa, fantazie nebo myšlení. Hra ovlivňuje rozvoj všech poznávacích schopností dítěte, rozvíjí řeč, a tím i myšlení, přání i city. Je tedy nejenom zábavou, ale i zdrojem vzdělání a získávání nových poznatků.

Hra ovlivňuje mravní vývoj dítěte. Dítě v průběhu hry přichází do kontaktu s jinými dětmi. Tím získává první sociální zkušenosti a formuje se tak u něho vztah k jiným lidem. Vytyčením programu a náplně hry, dodržováním a zachováním pravidel a cílů hry se pěstují u dítěte volní a charakterové vlastnosti, které jsou základním předpokladem mravního jednání a chování.

Hra má také značný význam pro tělesný vývoj dítěte. Přirozené pohyby při každé hře ovlivňují účinně tělesný vývoj i činnost orgánů. Mnohé hry procvičují harmonicky celé tělo a pomáhají k upevňování zdraví dětí.

Hra ovlivňuje i citový vývoj dítěte. Činnost, kterou dítě při hře provádí, vyvolává také kladné citové stavy. K mnohým činnostem přistupují děti velmi vážně a odpovědně – krmí panenku, pečují o ni. Jsou smutné, když se jim ztratí oblíbená hračka, rozhořčují se, když si počíná protihráč při hře nepřiměřeně a nerespektuje její pravidla atd.

⁴¹ Srov. VESELÁ, J. *Jak ve volném čase?* 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997, s. 9-10. ISBN 80-7041-146-5.

Hra je také proces, v němž se člověk učí ovládat svět a rozumět mu, projevuje se v něm a uplatňuje se jako bytost mající schopnost hodnocení a volby. Ve hře nejsou věci hodnoceny z hlediska praktického účelu, ale pro ně samotné, pro jejich vlastní kvality.

Dítě řeší mnohé životní situace v modelových situacích. Hrou se dítě učí přizpůsobit se novému okolí, ovládnout samo sebe. Uplatňuje svou fantazii, vnímavost, cit, vůli. Pro dítě je nejdůležitější průběh hry, ne její výsledek. Hrou si dítě osvojuje svět věcí, lidí a mezilidských vztahů v prostředí, v němž žije a vyspívá a ve kterém bude později žít jako dospělý.⁴²

⁴² Srov. VESELÁ, J. *Jak ve volném čase?* 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997, s. 13- 14. ISBN 80-7041-146-5.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Cíl praktické části

Hlavním cílem práce je zjistit, jaký vliv má skautský rodinný tábor na výchovu v rodinách zúčastněných členů. Abych mohla na tento cíl odpovědět, stanovila jsem si pět dílčích cílů, na které jsem hledala odpověď v dotazníkovém šetření provedeném v průběhu tábora oddílu Rodinného skautingu Česká Lípa.

1. Zjistit, zda a jak skauting ovlivnil život dospělých členů tábora oddílu Rodinného skautingu Česká Lípa.
2. Zjistit, zda se rodičům staly hodnoty skautingu vodítkem (inspirací) pro výchovu vlastních dětí.
3. Zjistit, jaký vliv má tento skautský tábor na běžný rodinný život.
4. Zjistit očekávání rodičů a dětí od tábora.
5. Zjistit, jak byla očekávání naplněna.

6 Charakteristika skupiny

Tábora oddílu Rodinného skautingu Česká Lípa se v roce 2013 zúčastnilo 16 dospělých a 14 dětí. Celkem bylo šest úplných rodin a čtyři neúplné rodiny.

Deset dětí bylo v předškolním věku a čtyři děti byly v batolecím věku. Vedoucími tábora byl manželský pár „Akela a Věrka“. Vedoucí a organizátoři se neúčastnili dotazníkového šetření.

7 Metoda šetření

Při výběru metodologického typu šetření jsem zvažovala několik určujících faktorů. Prvním byl cíl šetření. Dalším faktorem byly možnosti sběru dat. Volba metody sběru dat závisí kromě typu požadované informace na tom, za jakých okolností a od koho je budeme

získávat. Podstatná část práce je zaměřena na problematiku rodin. Respondenty mého šetření jsou rodiče dětí, kteří se účastnili skautského rodinného tábora uskutečněného v létě roku 2013 na skautském tábořišti Maruška v Mařenicích, tj. nedaleko Cvikova u České Lípy. Vzhledem k charakteru šetření bylo vhodnější užít kvalitativní metodu sběru informací, jehož výsledkem není měření a kvantifikování veličin, ale spíše jejich popis.

Ke sběru dat jsem zvolila metodu vyplňování předem vytvořeného dotazníku, ve kterém jsem použila otázky přímé a otázky otevřené. Při konstrukci dotazníku jsem vycházela z hlavního cíle tohoto výzkumného šetření, kterým bylo zkoumání vlivu skautského tábora na rodiny. Otázky v dotazníku zkoumají oblasti týkající se hodnot a ideálů skautského hnutí a jeho vlivu na jednotlivce, potenciálně na celé rodiny. Dále dotazník obsahuje otázky zkoumající očekávání od tábora Rodinného skautingu a otázky zjišťující, do jaké míry bylo toto očekávání naplněno. Z těchto okruhů vychází dotazník, který obsahuje 24 otázek.

Dotazník I. část

č. 1	Byl/a jsi členem/členkou klasického skautského oddílu?
č. 2	Pokud ano, ovlivnil Tě něčím skauting v dalším životě v dospělosti?
č. 3	Je něco, co si přenášíš do rodinného života – ze skautských zásad, zkušeností, zážitků?
č. 4	Souhlasíš s tím, že jedním ze specifických rysů skautingu je jeho pojetí jako celoživotního poslání?
č. 5	Které výchovné principy/zásady máte v rodině společné se skautingem?
č. 6	Jaké máš životní priority?
č. 7	Co řadíš mezi nejvyšší hodnoty ve Tvé rodině?
č. 8	Můžeš formulovat nějaký konkrétní výchovný cíl, ke kterému směřuješ ve výchově dítěte/děti?
č. 9	Kolikátého tábora RoSky se letos jako rodina účastníte?
č. 10	V čem je pro Tvoji rodinu důležitá účast na tomto táboře?
č. 11	Můžeš formulovat, proč jste si zvolili právě skautský rodinný tábor jako část rodinné dovolené?

č. 12	Je pro vás rodiče zkušenost ze společně prožitého volného času s rodinou zde na táboře nějak inspirující pro běžný život doma? Pokud ano, v čem například.
č. 13	V čem vidíš výhody existence a fungování Rodinného skautingu?
č. 14	Pozoruješ naopak v něčem nevýhody Rodinného skautingu v porovnání s činností klasického skautského oddílu?
č. 15	Uvažuješ o přihlášení dítěte do skautské družiny?
č. 16	Jaké máte očekávání od tohoto týdne na táboře jako rodina?
č. 17	Na co se nejvíce těšíte vy rodiče?
č. 18	Na co se těší vaše děti?

Dotazník II. část

č. 19	Můžeš říci, jestli a v čem byla vaše rodina obohacena účastí na letošním táboře Rodinného Skautingu?
č. 20	Prožili jste vy rodiče na letošním táboře něco nového?
č. 21	Co nového se naučily vaše děti?
č. 22	Vyskytly se v průběhu tábora nějaké potíže pro vaši rodinu?
č. 23	Splnil tento tábor vaše očekávání, která jste měli na začátku?
č. 24	Můžete sdělit, jestli jste prožili nějaký emocionálně silný zážitek v průběhu tábora?

Tento dotazník vyplňovali rodiče ve dvou etapách. První část dotazníku v prvních třech táborových dnech a druhou část dotazníku (č. 19 – č. 24) rodiče vyplňovali v průběhu posledního táborového dne. Dotazník vyplňoval každý z rodičů sám, i když jsem zaznamenala několik partnerských a manželských dvojic, kteří nad ním živě diskutovali. Všichni byli seznámeni se smyslem tohoto šetření. Samotné šetření nebylo náročné na čas organizátorů, ale spíše respondentů. Většinou se mu věnovali v době, kdy děti měly svůj program. První část dotazníku vyplnilo 100% rodičů, druhou část dotazníku vyplnilo a odevzdalo pouze 69% rodičů. Pravděpodobně to souviselo se závěrem tábora, úklidem

tábořiště a odjezdem domů. Někteří slíbili, že dotazník pošlou emailem, ale již se tak nestalo.

8 Průběh tábora

Z hlediska zkoumání vlivu tábora Rodinného skautingu na výchovu v rodinách je důležité uvést skutečný průběh tábora, neboť i jednotliví respondenti dotazníkového šetření se ve svých odpovědích odkazují na konkrétní části táborového programu. Barevné výplně buněk v tabulce rozlišují, zda se jedná o program společný nebo dělený.

Denní harmonogram	
8:00	budíček
8:10	rozcvička
8:30	ranní hygiena, úklid stanu
8:45	snídaně
9:10	bodování pořádku
9:15	společný nástup
9:25 – 11:45	dopolední program
12:30	oběd
13:00 – 14:30	polední klid
14:30 – 17:00	odpolední program
17:00	volno pro rodiny
18:30	večeře
19:00	hygiena, volno pro rodiny
20:00	večerní nástup
20:10	noční klid pro děti

SOBOTA	NEDELE	PONDĚLÍ	ÚTERÝ	STŘEDA	ČTVRTEK	PÁTEK	SOBOTA
	9:30 společný sběr dříví na táborák	9:30 „Skřítci“, malování deníků, pohybové hry	9.30-13.00 společná výprava na koupaliště do Sloupu	9:30 rodinný fotbal	10:30 návrat tatínků a dětí z výpravy s přenocováním	9:30 rodinná olympiáda	9:00 slavnostní nástup, vyhodnocení soutěží
postupný příjezd táborníků, ubytování ve stanech	10:45 psaní a kreslení deníčků – děti a maminky	11:45 rodinné volno	15.00-18.00 společná výprava do skal se slaňováním	4. etapa celotáborové hry	10:45 rukodělné výrobky, malování deníků s dětmi	11:40 společné posezení s OLD skauty – táborová návštěva	9:45 společný úklid tábořiště, balení, bourání tábora
18:00 večere	čtení na pokračování pro děti	14:30 orientační běh, závod tatínků	18.00 celotáborová hra – 3. etapa – rodinné vaření	11:00 rukodělné výrobky – hodiny, malování deníků	14:30 hudební pexeso, společné zpívání	14:30 společně na dříví	14:00 rozloučení, odjezd domů
18:30 společný nástup; zahájení tábora	11:45 rodinné volno	14:30 výprava za pohádkou (program v lese + 2. etapa celotáborové hry)	táborová pohádka na dobrou noc pro nejmenší děti	14:45 pohybové hry dětí	hra dětí v lese, povídání o životě veverky	výroba hodin – dokončení rukodělného výrobku	
19:00 úvodní etapa celotáborové hry dětí	14:30 program pro děti v lese – povídání o životě ledňáčka + hra	19:00 rodinné volno	rodinné volno	16:30 odchod tatínků a dětí na výpravu s přenocováním	17:00 rodinná hra „Na schovávanou“	hry, četba na pokračování, rodiče – příprava ohně	
hygiena, ukládání dětí	17:00 1. etapa celotáborové hry pro děti	hygiena, ukládá dětí	večerka pro děti	17:00 batikování triček a šátků – program maminek	rodinné volno	19:00 rodinné volno	
20:45 večerka pro děti	rodiče – příprava ohně, budování táborové sprchy, rodinné volno	večerka pro děti	večerní posezení dospělých v jídelně	18:30 večere a společné posezení maminek	18:30 táborový oheň + rodinné divadlo (5. etapa celotáborové hry)	20:00 slavnostní táborový oheň, závěrečná etapa celotáborové hry	
21:00 povídání dospělých v jídelně	20:00 oheň s opékáním buřtů a společným zpíváním	21:00 povídání dospělých v jídelně			21:45 posezení dospělých u ohně	22:00 posezení dospělých u ohně	

Legenda

.....	Společný program
.....	Program pro děti
.....	Program pro maminky
.....	Program pro tatínky
.....	Program jednotlivých rodin
.....	Program pro rodiče

9 Výsledky šetření

9.1 První dílčí cíl

Zjistit, zda a jak skauting ovlivnil život dospělých členů tábora oddílu Rodinného skautingu Česká Lípa.

K tomuto cíli se vztahuje otázka č. 2. Ovlivnil Tě něčím skauting v dalším životě v dospělosti?

Odpovědi z dotazníků:

„Ano, ovlivnil směřování hodnot, priorit, zájmů. Díky skautingu jsem našla okruh lidí smýšlejících podobně jako já, později přátel, na které se nezapomíná. Partu, která hraje fěr, společně řeší a pracuje.“

„Ano, nejvíce asi v tom, že jsem poznal partu, ve které se hrálo fěr, přitom se udělala spousta práce a ještě byla fůra legrace.“

„Ano, vztah k lidem, k přírodě, ke společnosti, soběstačnosti, rozvaze, schopnosti rychle se orientovat a adaptovat.“

„Ano, když společnost v ČR ještě není úplně neservaná, tak díky skautingu vím, že můj cíl není utopický, ale reálný: Občanská společnost.“

„Ano, velmi, významně mi připomněl základní zásady slušného chování.“

„Vztah k přírodě, táboření, vodě. Zážitky z výprav, na které rád vzpomínám.“

„V postojích k životu, v jednání, v uvažování, životních zásadách.“

„Kladná, pozitivní motivace u starších členů. Dosahovat jejich zkušeností, moudrosti a dobroty.“

„Asi nejvíce v třídění odpadků. To jsem si dříve nějak neuvědomovala.“

Z této otázky a odpovědí účastníků vyplývá, že jednoznačně převažuje pozitivní ovlivnění skautingem v mnoha ohledech života, zejména:

- ve vztahu k přírodě, táboření, přežití
- v oblasti interpersonálních vztahů a podpoře k jejich rozvoji
- v životních zásadách a hodnotách
- v pozitivních vzpomínkách

Analýza odpovědí:

První dvě odpovědi účastníků šetření zmiňují kladné ovlivnění i díky spojení tří pro skauting důležitých prvků výchovy: dobrá parta, férové jednání, práce. Z těchto odpovědí lze usoudit, že tito lidé pravděpodobně prošli dobře fungujícím skautským oddílem, kde byla uplatňována skautská výchovná metoda, což je soustava vzájemně provázaných prvků, která pomocí výchovy i sebevýchovy vede k upevňování charakteru. V těchto odpovědích jsou zmíněny 3 prvky skautské výchovné metody: týmový systém, učení se činností a život podle základních skautských principů – zákona a slibu. V teoretické části práce se podrobněji věnuji jednotlivým prvkům. Skautská výchovná metoda funguje jako celek a její jednotlivé složky by měly být v určitém časovém úseku přítomny v každém skautském oddíle. Tím poukazuji na to, že tito členové tábora by nemuseli udávat tak kladné ovlivnění skautingem, kdyby se například učili činností, ale v partě kamarádů, kde by se nemohli spolehnout jeden na druhého a porušovali by body skautského zákona.

Dalších několik odpovědí zmiňuje ovlivnění v upevňování základních zásad slušného chování a pomoc při uvažování nad nimi. Skautský zákon je pro každého skauta a pro všechny členy oddílu společně jakýmsi kodexem životního stylu, který díky praktické zkušenosti s jeho využitím v konkrétním životě mohou postupně přijímat za svůj. Tyto výpovědi potvrzují, že se tak stalo a že se hodnoty obsažené ve skautském zákoně pravděpodobně staly návodem, podle kterého tito dospělí lidé i nadále žijí.

K poměrně zajímavému zamyšlení vybízí 2 odpovědi z dotazníků, kde tázaní odpovídají, že byli kladně ovlivněni skautingem, přestože v dětství a mládí neprošli klasickým skautským oddílem.

První člen tábora Rodinného skautingu, který nebyl v dětství členem skautské družiny, nyní již také zmiňuje „kladné ovlivnění skautingem“. Vzhledem k tomu, že udává účast na v pořadí již čtvrtém táboře pro rodiny, může se jednat o ovlivnění z těchto táborů, ale nemusí. Tento dotazovaný vnímá dospělé, starší členy - skauty, pro sebe jako vzory, kteří jsou mu zároveň inspirací. Chtěl by sám být jako oni, dosahovat jejich zkušeností, moudrosti a dobroty.

Ve Strategickém dokumentu Junáka, který byl schválen na Valném sněmu v březnu roku 2014, si členové organizace kladou za cíl prohloubení spolupráce napříč všemi věkovými kategoriemi uvnitř Junáka. Povzbuzují k využití zkušeností dospělých a starších členů, ke vzájemnému obohacování mezi nejstaršími členy, aktivními činovníky a dětmi. (Viz kapitola 3.3 Cíle skautského hnutí formulované ve strategii Junáka do roku 2022) Z odpovědi tohoto tázaného vyplývá, že se mu někteří starší členové Junáka stali dokonce vzorem, a ovlivnili tak jeho další život.

K této spolupráci a vzájemnému obohacování již dochází také v rámci oddílu Rodinného skautingu. Do táborového programu bylo zařazeno setkání s nejstaršími členy Junáka na Českolipsku, kteří projevíli velkou radost i ochotu k návštěvě rodinného tábora.

Další účastník šetření, který uvádí, že v dětství nebyl členem skautského oddílu, již také hovoří o kladném ovlivnění skautingem, zejména v oblasti odpovědného nakládání s odpady. Tento tazatel uvádí, že se stal členem Junáka až v dospělosti. Ekologická výchova je také součástí výchovného programu Junáka, ale není jeho hlavním pilířem. Pobyt v přírodě, výpravy a táboření jsou velmi dobrou příležitostí k vytváření základních pozitivních návyků v odpovědném chování k přírodě. Ve skutečnosti se u této skupiny

dotázaných potvrzuje, že skauting může kladně ovlivnit v pozitivním vztahu k přírodě a naučit i konkrétnímu ekologickému chování.

9.2 Druhý dílčí cíl

Zjistit, zda se rodičům staly hodnoty skautingu vodítkem (inspirací) pro výchovu vlastních dětí.

K tomuto cíli se vztahují následující otázky z dotazníku:

č. 8. Můžeš formulovat nějaký konkrétní výchovný cíl, ke kterému směřujete ve výchově dítěte/děti?

č. 6. Jaké máš životní priority?

č. 7. Co řadiš mezi nejvyšší hodnoty ve Tvé rodině?

Odpovědi z dotazníků na první otázku:

„Pravdomlupnosť, vernosť, úcta k ostatným ľuďom, uprímnosť a dôvera, veselá mysl (osobne pro mňa veľmi ťažká kapitola), zdvořilost, pomoci druhým a slabším, úcta ke všem živým tvorům, k přírodě a jejich odkazům, umět druhé vyslechnout, umět přijmout autoritu a odlišný názor, jiný pohled na svět, brát druhého takový, jaký je.“

„Chovat se tak, aby se člověk nemusel stydět za sebe, pomáhat a soucítit se starými lidmi a pomáhat lidem v nouzi.“

„Snaha o pravdomlupnosť, vernosť, úctu k ostatným ľuďom, tvorům a jejich názorům, pomoc mladším i starším či potřebným, vztah k přírodě, smysl pro jednoduchost, praktičnosť.“

„Snažíme se děti co nejvíce naučit. Zakládám si osobně na mravních zásadách a vštěpuji dětem, že důležitější než známky ve škole je dobré srdce a charakter. Myslím, že důležitější než „co je člověk“ je „jaký je.“

„Přiznat si i nepříjemné věci.“

„Láska k přírodě, dělit se, pomáhat ostatním, mít úctu ke světu a k druhým, tak jak to je ve skautském slibu a zákoně.“

„Přiznat si svou nedokonalost a tolerovat chyby druhých.“

Odpovědi k otázce týkající se životních priorit:

„Fungující mezilidské vztahy.“

„Dobře vychovat děti, co nejvíce je naučit a věnovat jim dost času.“

„Rodina, děti, láska, zdraví.“

„Spokojená rodina.“

„Pohoda v rodině.“

Odpovědi rodičů na otázku týkající se nejvyšších životních hodnot:

„Společný vztah a děti.“

„Důvěru, upřímnost, porozumění a fungující komunikaci. To, že se můžeme jeden na druhého spolehnout, že držíme pospolu v dobrém i zlém.“

„Vzájemná důvěra a tolerance.“

„Vzájemná láska.“

„Být kamarádem, přítelem, partnerem.“

„Věrnost, láska, tolerance a otevřenost.“

„Být hrdý na svou zem a na to, že jsem Čech, umět se vypořádat s neshodami.“

Analýza odpovědí:

Rodiče uvádějí konkrétně hodnoty podle skautského zákona: čestnost, upřímnost, pravdomluvnost, věrnost, úcta k ostatním lidem, pomoc potřebným, kladný vztah k přírodě, přátelství.

Pro mne bylo zajímavé si uvědomit, že v odpovědích rodičů jsem vlastně objevila jednotlivé body skautského zákona, aniž ho měli před sebou nebo ho doslovně citovali. Tím samým vlastně rodiče dosvědčili, že hodnoty skautingu natolik přijali za vlastní, že se jimi nejen řídí, ale podle nich vychovávají také své děti.

V této souvislosti zní doslova paradoxně odpověď jednoho respondenta: *„Skautský zákon mi připadá trochu zpátečnický, přesto se ho snažím uplatňovat a stále dodržovat. Ale v této době je to dost nevídané.“* Podle toho je zřejmé, že zásady, které tento respondent v sobě má, jsou silnější, než vliv prostředí, ve kterém se ocitá. V tom je právě veliká síla skautingu a jeho vlivu na člověka.

V dnešní společnosti není zcela samozřejmý důraz na mravní hodnoty a upřednostnění lidského charakteru a dobrého srdce před úspěchem a kariérou. Zásada, že je důležitější

„jaký člověk je, než co člověk je“, jak zaznělo v jedné z odpovědí, je vyjádřením těchto hodnot, které si rodiče, kteří sami na sobě zažili skauting, uchovali a chtějí je předat svým dětem.

V odpovědích zaznívá i důležitý aspekt přiznání se k pravdě o sobě a žití v pravdě, který je ve společnosti prosáklé lží docela neobvyklý. Přiznání této pravdy o sobě nám přitom otevírá cestu k toleranci a trpělivosti s druhými.

Otázka životních priorit rodičů a jejich nejvyšších životních hodnot sice přímo nesouvisí s dílčím cílem tohoto šetření, ale zásadně ovlivňuje výchovu dětí. Proto jsem vložila také toto shrnutí do této části. Ve výchovné činnosti totiž postupujeme podle vlastních výchovných zásad, priorit a hodnotového žebříčku, který sami v sobě zastáváme. Tato hierarchie hodnot rodičů pak přímo ovlivňuje také vytváření hodnotového žebříčku u dětí.

Životní priority v rodinách, které byly formulovány v odpovědích respondentů, se týkají především vztahů, a to jak k druhým, tak k sobě. Důraz je přitom dán především na vtahy, ve kterých se každý učí zříkat sám sebe ve prospěch druhého, jako je vztah kamarádství, přátelství a partnerství.

Velký důraz byl kladen na rodinu a fungující mezilidské vztahy. S tím souvisí láska a věrnost, vzájemná úcta, důvěra a soudržnost. Tyto odpovědi jsou vyjádřením vysokých ideálů, které účastníci zastávají a o které usilují. Vedle nich se pochopitelně objevuje i přání zdraví, svobody a seberealizace. Lze si jen přát, aby se takto deklarované hodnoty staly realitou jejich života a určujícím faktorem ve výchově.

Ze všeobecného rámce odpovědí svým způsobem vybočuje přání hrdosti na svou národní identitu a na svou vlast. S největší pravděpodobností k této myšlence na táboře mohly pomoci rituály s vlajkou, ranní a večerní nástupy a zpěv státní hymny. Zdravě prožívané vlastenectví je jistě také hodnotou, kterou je třeba budovat a předávat další generaci.

Důležitým aspektem odpovědí respondentů je nepřítomnost zásadních neshod, ba dokonce lze mluvit o zásadní shodě a souznění všech členů tábora Rodinného skautingu v této zásadní oblasti životních hodnot a priorit.

9.3 Třetí dílčí cíl

Zjistit, jaký vliv má tento skautský tábor na běžný rodinný život.

K tomuto cíli se vztahuje otázka č. 12. Je pro vás rodiče zkušenost ze společně prožitého volného času s rodinou zde na táboře nějak inspirující pro běžný život doma? Pokud ano, v čem například.

Odpovědi rodičů:

„Určitě ano – vidím výchovné metody ostatních rodičů v konfrontaci s „vychovaností“ dítěte. V případě, že program připravuje někdo jiný, mohu pozorovat vlastní děti, jak se chovají a co vnímají.“

„Ano. Inspirace pro výchovu a aktivity svých dětí v porovnání s jinými rodinami. Rodič vidí své dítě z jiného úhlu než doma. Má možnost se i více věnovat sobě i partnerovi, relaxovat, sdělovat si zkušenosti a zážitky s ostatními v prostředí, ve kterém je člověku dobře. Prostor pro otužení těla, ducha i vztahů.“

„Ano, vidíme, jak to funguje v jiných rodinách.“

„Spousta nápadů na vyrábění. Vím, jak rodina reaguje na dané podněty, a mohu se jim vyhnout nebo je podporovat.“

„Naučení dětí samostatnosti a soužití s přírodou.“

„Ano, naučím se zde nové hry. S táborem je snazší výchova k samostatnosti.“

„Inspirace pro hry a tvoření.“

Odpověď rodiče na otázku, v čem je pro jeho rodinu důležitá účast na táboře:

„Kromě výchovné role pro naše děti je i důležitý pocit, že člověk někam patří.“

„Jsme tu jako rodina a svoji dovolenou trávíme s ostatními, kteří mají stejné ideály a priority jako naše rodina-skauting.“

Analýza odpovědí:

První, co mně v odpovědích rodičů přišlo nápadné, je jakýsi jiný úhel pohledu rodičů a mého očekávání. Otázku jsem kladla s cílem nalézt inspiraci pro jejich všední život po skončení tábora, avšak téměř všichni rodiče odpovídali, v čem je tábor inspiruje tady a teď. V důsledku to není na škodu, pokud se podaří z této momentální inspirace vyvodit závěry pro každodenní život.

Zaujaly mne velmi pěkné odpovědi dvou rodičů, kteří našli inspiraci pro výchovu svých dětí u ostatních rodičů. Velikou hodnotu spatřuji v ochotě zúčastněných inspirovat se u druhých bez kritiky a soutěživosti. Odpovídá to přátelské atmosféře, kterou se podařilo mezi zúčastněnými navodit, jistě i díky prostředí, ve kterém se tábor uskutečnil.

Nemalou výchovnou roli v průběhu celého tábora hraje pocit sounáležitosti, společné sdílení a prožívání s těmi, se kterými nás spojují společné ideály, jak je vyjádřeno v poslední výše citované odpovědi. Pro mnohé bylo konkrétní pomocí a inspirací objevení nových her, spousta nápadů na vyrábění a různé pracovní a tvořivé dovednosti.

9.4 Čtvrtý dílčí cíl

Zjistit očekávání rodičů a dětí od tábora

K tomuto cíli se vztahují následující otázky z dotazníku:

č. 16. Jaké máte očekávání od tohoto týdne na táboře jako rodina?

č. 17. Na co se nejvíce těšíte vy rodiče?

č. 18. Na co se těší vaše děti?

Odpovědi z dotazníků na otázku č. 16:

„Společně si chceme odpočinout.“

„Být hodně spolu, odpočinout si, zpomalit. Vtáhnutí do kontaktu s ostatními lidmi.“

„Že si tábor užije každý člen rodiny po svém s přáteli, s rodinou, společnými aktivitami. Inspirujeme se, odpočineme si, obohatíme se navzájem, užijeme si přítomnost a naučíme děti soužití ve skupině.“

„Upevnit přátelství, poznat nové členy, inspirovat se nebo se poučovat z ostatních rodin a jejich výchovy.“

„Skvělí lidé, dobré nápady, být spolu, úžasná Akelova kuchyně.“

Analýza odpovědí:

Častou odpovědí bylo *„Společně si chceme odpočinout.“* Vzhledem k tomu, že se jednalo již o čtvrtý tábor oddílu Rodinného skautingu, pravděpodobně všichni měli již nějakou představu o průběhu tábora z minulých let. Nabízí se zde úvaha nad požadavkem dobrovolnosti a svobodné volby činnosti ve volném čase. Naši táborníci si zvolili účast na Rodinném táboře zcela dobrovolně s cílem odpočinout si a i na táboře si během programu některé činnosti zvolit podle svého uvážení a potřeb celé rodiny. Od organizátorů to předpokládalo znalost a respektování potřeb a zájmů jednotlivých rodin, dětí i dospělých.

Dalším společným očekáváním některých bylo, že v průběhu tábora budou mít šanci „být hodně spolu“. Odpovědí organizátorů na toto očekávání rodin byl táborový program pojatý více či méně jako společný program pro všechny. I her, které byly zaměřeny na rozvoj dítěte, se mohli účastnit rodiče, pokud chtěli.

K očekáváním patřila i vzájemná inspirace a obohacení. Toto jsme jako organizátoři podpořili již před táborem, kdy měli všichni, kteří se přihlásili na tábor, možnost dát podněty k programu tábora. Vzájemné obohacení přinášelo každodenní soužití i celodenní táborový program. Inspirací mohl být i styl výchovy jednotlivých rodičů.

Podle předpokládaných očekávání rodičů a potřeb dětí byl naplánován denní program tábora, který byl konzultován s rodiči. Zejména čas pro noční odpočinek dětí a z toho vyplývající aktivity pro všechny táborníky. Byl dohodnut čas ranního vstávání dětí s tím, že bude prostor pro jeho posunutí v případě potřeby. Do denního programu bylo zařazeno i tzv. rodinné volno, které by mohla každá rodina využít podle svého uvážení. Večerní nástup se snímáním státní vlajky byl naplánován jen jako velmi krátký, těsně před ukládáním malých dětí ve 20 hodin.

Odpovědi na otázku č. 17. Na co se nejvíce těšíte vy rodiče?

„Nejvíce mě baví pohybové aktivity typu fotbal, kde si zahrají škrňata, maminky i tatínkové. Užije se spousta legrace a výsledek není důležitý.“

„Na procházky lesem, na dětský program a tvoření.“

„Na společné tvoření s maminami, společné aktivity a radost dětí, na pohodu a klid s lidmi, které má člověk rád, na volnost venku, jednoduchost bytí, na společné hry a zkoušení nových věcí.“

„Na stanování, na procházky, na přírodu, na to, co malá objeví a vymyslí.“

„Na pobyt s přáteli na pěkném místě.“

„Na klidné prostředí a skvělé lidi.“

Analýza odpovědí:

V odpovědích rodičů se objevuje, že se těší na klidné prostředí, na přírodu a volnost venku. Specifikem většiny skautských táborů je, že se odehrávají uprostřed přírody. Jedním z tradičních prvků českého skautingu, který si doposud uchovává, je právě způsob táboření a velmi blízký vztah k přírodě. V souvislosti s tábořením můžeme zmínit ještě jedno specifikum skautského tábora a originální vymoženost českého skautingu – podsadový stan. Jedná se o vynález, bez kterého si typický český skautský tábor snad ani nelze představit, obdivovaný celým skautským světem.

Rodiče se těšili také na to, že se budou podílet na radosti svých dětí a zakoušet radost z vlastních dětí. To, že chtějí rodiče zakoušet radost ze svých dětí, je zcela přirozené a z velké části to vyvažuje rodičovské starosti a povinnosti. Tato jejich touha jistě není omezena na trvání skautského rodinného tábora. Můžeme zde vidět, že děti sice na jedné straně od svých rodičů mnoho potřebují a vyžadují, na druhé straně jim však také mnoho přinášejí, a už jen svou existencí přispívají k naplnění jejich nejhlubších životních potřeb.

Otázka č. 18. Na co se těší vaše děti?

Odpovědi z dotazníků:

„Na kamarády, na hry.“

„Na program.“

„Před táborem svorně tvrdily, že „na Akelu a na Věrku“. Na kamarády, které už znají, na překvapení a dobrodružství, které je čeká. Určitě i na to, že tu jako rodiče jsme s nimi a nepracujeme.“

„Na spaní ve stanu, soutěže a kamarády.“

„Na tu napínavou velkou hru.“

Analýza odpovědí:

Na první pohled je vidět, že se děti nejvíce těšily na kamarády, na společný program, na táborovou hru, na spaní ve stanu a na vedoucí tábora. Důležitá byla pro děti na táboře nejen podobnost věku, ale taky zájmů, a to v dětské hře a ve společném programu. Pro většinu dětí byla tato sociální a vrstevnická skupina již z většiny známá. Mezi dětmi vznikly nové kamarádské vztahy, které mají význam zejména v oblasti socializace. Umožňují rozvoj pozitivních vztahů, spolupráce, procvičování dovedností a komunikace. Z vývojového hlediska můžeme u dětí předškolního věku pozorovat, že se děti chovají ohleduplněji, jsou převážně pozitivně naladěni, dokáží se na něco těšit a více ubývá negativních emočních reakcí.

Každý tábor nabízí konkrétní dětský program, celotáborovou hru a další. Podle odpovědí v dotaznících se děti i na toto těšily. Táborovým programem dochází k naplňování výchovně vzdělávací funkce volného času, která je považována za prioritní, neboť v jeho průběhu dochází k působení na všechny složky osobnosti dětí. V programu skautského tábora bylo dbáno na to, aby se děti každý den naučily něco nového z nejrůznějších oblastí, např. něco nového o životě lesních zvířat, o rostlinách, léčivých bylinách atd. Činnosti poznávací střídaly činnosti pohybové a rukodělné. Velké očekávání děti projevíly ohledně celotáborové hry. Hra jako taková je životní potřebou dítěte a nejvhodnějším výchovným prostředkem. Je také jeho nejpřirozenější činností. Proto také je adekvátní, že děti očekávaly od tábora hodně zábavných a hezkých her, zejména pak od celotáborové hry. Stojí vysoko nad ostatními soutěžemi, protože vtiskuje celému táboru cosi neopakovatelného a výjimečného. Odvíjí se pomalu před všemi zúčastněnými táborníky, vzbuzuje očekávání, co přinese další úkol a etapa. Dobrá táborová hra rozvíjí všechny vlastnosti: odvalu, rychlost, přemýšlení, zručnost, sebeovládání. Vede k osvojení

dovedností, které jsou pro život užitečné a potřebné, napomáhá k obnově sil i k překonání sociálních nároků. Není pouhým běháním po lese, ale velkou školou.

Děti vyjadřovaly pozitivní očekávání ohledně vedoucích tábora „Akely a Věrky“. Svým těšením se na vedoucí tábora se děti nepřímou vyjádřily k tomu, jak jsou důležité osoby vedoucích a jak se v tomto konkrétním případě vedoucí tábora osvědčili. Tento manželský pár, který stojí v čele oddílu Rodinného skautingu, je dobrou zárukou, že prostředí uvnitř oddílu je přátelské, pozitivní, otevřené a radostné, založené na vzájemném respektu, důvěře a odpovědnosti každého člena. Podpora, kterou tito manželé poskytují všem členům Rodinného skautingu, vychází z dobrých charakterových vlastností obou, velké míry zkušeností, schopnosti motivovat, vést druhé a obětavě se nasazovat pro společné dobro všech. Jejich manželský svazek a způsob prožívání manželství se stává velkou inspirací pro všechny členy oddílu.

Využívání přírodního prostředí nejen k hrám, poznávání, zábavě a relaxaci, ale i k nočnímu odpočinku v podsadovém stanu či jednoduchému přístřešku nedílně patří ke všem skautským táborům a je to také součástí skautské výchovné metody. Podle výpovědí z dotazníků se děti na romantiku spojenou se spaním ve stanech již dopředu těšily a v průběhu tábora měly možnost vyzkoušet si také spaní pod širým nebem.

9.5 Pátý dílčí cíl

Zjistit, jak byla očekávání naplněna.

K tomuto cíli se vztahují následující otázky z dotazníku:

č. 23. Splnil tento tábor vaše očekávání, která jste měli na začátku?

č. 19. Můžeš říci, jestli a v čem byla vaše rodina obohacena účastí na letošním táboře Rodinného Skautingu?

č. 20. Prožili jste vy rodiče na letošním táboře něco nového?

č. 21. Co nového se naučily vaše děti?

č. 24. Můžete sdělit, jestli jste prožili nějaký emocionálně silný zážitek v průběhu tábora?

Odpovědi na otázku č. 19.

„Přijímáním kompromisů, novými zážitky.“

„Setkání s dobrými přáteli, zvyšování osobních limitů, možnost být mimo „civilizaci“.

„Já jsem se naučila novou metodu korálkování a líbila se mi etapovka a „bobříci“.

„Ano. Vyzkoušeli jsme si, jaké je to tábořit s 1,5 roku starým dítětem.“

„Společným prožíváním, horolezením, společnými rozcvičkami, sportováním, hrami, nástupy, Věrkou a Akelou a jejich nápady.“

„Vším, co jsme tu dělali.“

Analýza odpovědí:

Jak rodiče odpověděli na otázku, jestli tábor splnil jejich očekávání? V dotaznících uvedli všichni, kteří dotazník odevzdali, že tábor jejich očekávání splnil. Dále bych chtěla rozvinout, jakým způsobem byli rodiče táborem obohaceni, a k tomu mi pomohou následující odpovědi z dotazníků. Zejména odpovědi na otázku, v čem konkrétně byla rodina obohacena.

Část rodičů jmenuje konkrétní části táborového programu, který je obohatil: etapová hra, rozcvičky, sportování, hry, nástupy. Bylo účelem vytvořit pestrý táborový program, ve kterém si každý z táborníků, ať již malých či velkých, najde pro sebe něco nového i něco příjemného. Také bylo dbáno na to, aby byl program vyvážený – aby táborníci měli dostatek příležitostí pro společnou činnost, ale aby měli také možnost osobního a rodinného volna. V odpovědích však nikdo pozitivně nehodnotí a neoceňuje dostatek rodinného a osobního volna, naopak je rodiči oceňováno „společné prožívání“ a „setkání s dobrými přáteli“. Usuzuji tedy, že společenství táborníků a rodin mělo pro jednotlivce velký vliv a důležitost. Samotný oddíl Rodinného skautingu vznikl na základě pevných přátelských vazeb mezi rodiči z období jejich roverského věku. Tábory nabízejí možnost hodnotného programu i odpočinku prožívaného ve společenství pro celou rodinu.

Hodnota společného prožitku je dnes obzvláště důležitá, i vzhledem k tomu, že většina dětí a mladých lidí dnešní doby tráví denně hodiny času na počítači, ať už komunikací na sociálních sítích, hraním počítačových her či jiným způsobem. To vše podporuje jejich nezdravé tendence k individualismu a nerozvíjí jejich schopnost žít ve vztazích. Dokonce i

možnost společně prožitých chvil ve svém každodenním životě raději zaměňují za komunikaci přes sociální sítě. Z tohoto pohledu je zmiňovaný společný prožitek pro všechny zúčastněné cennou zkušeností a vysoce předčí individuální zábavu jednotlivce.

Rodiče zmiňují, že byli obohaceni „Věrkou a Akelou a jejich nápady“. Osobnosti táborových vedoucích byly mimořádně silné. V dotaznících není tato odpověď více rozvinuta, bylo by jistě zajímavé, kdyby se více rodičů rozepsala o vlivu vedoucích manželů na ně. Subjektivně mohu pouze sama za sebe ocenit velký smysl obou manželů pro humor a nadsázku, zároveň umění vést a motivovat a jistě také porozumění pro zvláštnosti jednotlivých rodin a táborníků. Výše jsem již také zmínila, že se tito manželé mohli stát vzorem a inspirací pro to, jak lze prožívat manželství. Mimořádná schopnost a kuchařské umění Akelovo bylo již některými respondenty v dotazníku oceněno a zmíněno dříve.

Mnozí z dospělých členů oddílu Rodinného skautingu v první části dotazníku uvedli, že chtějí čas na táboře využít především k odpočinku a načerpání nových sil. Očekávala jsem, že v odpovědích, které se týkaly hodnocení tábora, někdo z účastníků zmíní, zda si odpočinul a jestli pro něj byl tábor časem oddechu a relaxace. Nikdo však tuto otázku nezmínil. Může to být důsledek toho, že jsem zvolila nevhodný čas pro vyplňování 2. části dotazníku rodiči, ve které odpovídali na otázky, které zjišťovaly, jak kdo tábor prožil a co mu přinesl. Chápu, že v průběhu posledního dne, kdy se již pomalu začínalo balit, uklízet a rodičům začínaly určité starosti s odjezdem domů, asi nikdo z nich neměl myšlenky na popisování toho, jak se cítí odpočinitý. Možná že již také na všechny doléhala určitá únava z intenzivně prožívaných táborových dní. Jistě by bylo zajímavé dotázat se rodičů na otázku, zda jim tábor poskytl příležitost k odpočinku, například měsíc po skončení tábora.

Odpovědi na otázku č. 20. Prožili jste vy rodiče na letošním táboře něco nového?

„Upevnění mého svazku s manželem, společné zážitky.“

„Znovu upevnění a propojení rodiny. Vzájemné sdílení a obohacování.“

„Zvládat ještě více věcí najednou než obvykle. Člověk si přeorganizuje priority.“

„Pochopila jsem, že dítě nemusí být čisté, ale šťastné.“

„Naše maminkovské tvoření – batika.“

„Ano, společné tvoření, plánování a akce s dětmi, ale i jen pro sebe. Pocit, že člověk patří do tlupy. To, že mohou mít akce s dětmi tatínkové i maminky.“

„Pochopili jsme, že Rodinný skauting je bezvadný nápad.“

Analýza odpovědí:

Upevnění svazku s manželem nikdo z těch, kteří v dotaznících popisovali svoje očekávání od tábora, nezminil. Několik dotázaných očekávalo od tábora, že „budou hodně spolu“. Usuzuji tedy, že došlo k naplnění tohoto očekávání, alespoň u některých táborníků. Podle této výpovědi, ve které je uvedeno, že došlo k upevnění svazku s manželem, mohl tábor partnery obohatit víc než očekávali. Vztahy v manželství a partnerství často trpí stereotypem každodennosti, stále se opakujícími situacemi a nároky, což má za následek upadání do rutinního jednání. Různé situace jako je dovolená nebo i rodinný tábor mohou pomoci odlehčit od těchto situací a ve změněných podmínkách poskytují nové podněty pro upevnění partnerského svazku a rodinných vztahů. V tomto bodě zkušenost s rodinným táborem předčila očekávání zúčastněných.

Z hlediska organizátorů bylo zajímavé pozorovat, jak různým způsobem přistupovali jednotlivé rodiny k tzv. rodinnému volnu, které mohly využít podle svého uvážení nezávisle na ostatních. Někteří tento čas pravidelně trávili spolu jako rodina, jiní této možnosti nikdy nevyužili. Byli jsme svědky i jednoho konfliktu mezi manžely právě kvůli nevyužití této možnosti ze strany manžela. V odpovědích tento bod programu navíc nebyl nikým zmiňován. Na základě těchto informací se domnívám, že přístup k této skutečnosti je velmi individuální a nedá se z něj vyvodit obecný závěr.

Za velmi cennou považuji výpověď jedné maminky, která uvádí, že pochopila, že dítě nemusí být čisté, ale šťastné. Za prvé bych chtěla vyzdvihnout, že je to výpověď ženy, maminky. Ze zkušenosti víme, že právě matky v rodině jsou často úzkostlivější na čistotu dětí a pořádek. Změněné podmínky a nedostatek prostoru na udržování pořádku v kontrastu s prožitkem štěstí u vlastního dítěte vedlo tuto ženu ke změně pohledu na priority a přehodnocení hierarchie hodnot ve výchově. Souvisí to také s přehodnocením priorit, které zmiňují i jiní rodiče.

Podstatou Rodinného skautingu jsou pevné přátelské vazby mezi rodinami, které mají stejný hodnotový základ a sdílejí stejné skautské zkušenosti. Z odpovědí vyplývá, že rodinný skauting jako možnost programu pro celou rodinu je příležitostí, jak být s malými

děťmi aktivní. Tyto společné prožitky posilují a obohacují rodinu jako celek i každého jejího člena zvlášť.

Rodinný skauting jako bezvadný nápad. Z této výpovědi zaznívá nadšení z existence oddílu jako takového a snad i tábora, který rodiče hodnotili. Tento člen se již více nerozepsal, co konkrétně ho osobně obohatilo a nadchlo. Z ostatních jeho odpovědí v dotazníku lze usuzovat, že jeho rodinu obohatil život ve společenství ostatních rodin, kolektiv dětí a možnost být týden v přírodě.

Odpovědi na otázku č. 21. Co nového se naučily vaše děti?

„Spolupráci, toleranci, dennímu režimu, pomoci slabším, trpělivosti. Něco o zvířátkách, o pohádkách, rozdělání ohně a pečení na něm. Přišití knoflíku, třídění předmětů, úklid svých věcí a mytí nádobí.“

„Být v kolektivu, možná lehce přikoukli k manuální zručnosti, něco okoukali.“

„Pěstování dobrých vztahů s ostatními dětmi, ať už malými či velkými.“

„Více samostatnosti, vnímání přírody všemi smysly, pečení hada na ohni.“

„Spoustu věcí: koupat, chodit, samostatnost, objevování.“

„Usínat později, méně spát.“

„Hrát si v potoce.“

„Zadělávat na těsto.“

„Vařit na polní kuchyni.“

„Přikládat do ohýnku.“

Analýza odpovědí:

Odpovědi na tuto otázku zahrnují několik oblastí. To, co konkrétního se děti naučily, souvisí s jednotlivými částmi táborového programu, včetně částí celotáborové etapové hry. Pokud rodiče dovolili, děti měly možnost naučit se uvařit na ohni čaj a připravit těsto na kynutého pečeného hada. Pod dozorem dospělých se také naučili udržovat oheň. Toto jsou činnosti pro děti předškolního věku neobvyklé, ale v prostředí skautského tábora a při dodržení zásad bezpečnosti práce možné.

Zde je důležité zmínit, že pro dvě rodiny vznikla v souvislosti s pečením hada na ohni určitá obtíž. Možná by se to dalo vyhodnotit jako tzv. stresová situace pro rodinu. Pečení kynutého hada se dvěma rodinám nepovedlo, protože jim nevykynulo těsto. Tím došlo nejen k rozčarování, ale i ohrožení jedné etapy celotáborové hry. Ostatní rodiny však pomohly dobře zvládnout tuto situaci tím, že těmto rodinám nabídli část svého těsta a následně spontánně nastalo i ochutnávání produktů jednotlivých rodin. Zvládnutí této stresové a krizové situace bylo nakonec obohacením pro všechny.

Z hlediska výchovy je pak velmi důležitá zkušenost dětí s kolektivem, učení se spolupráci, samostatnosti, soucitu, trpělivosti a pomoci slabším. Pro každodenní praktický život je stejně tak důležité osvojení si některých praktických dovedností, jako je třídění předmětů, úklid, mytí nádobí či přišívání knoflíků. A tak mohly i děti zakusit, že co si uděláme, to máme, a co ne, tak nemáme. To je základní rozdíl mezi rekreačním pobytem a skautským táborem.

Mezi emocionálně silné zážitky z tábora, o kterých se zmiňují dotazovaní, patří:

„Vandr – přenocování venku, ranní probuzení pod přístřeškem vedle svého syna – pěkné.“

„Společné spaní ve spacáku.“

„Pobyt venku, ohně a rituál s vlajkou.“

„Vidět šikovnost svých dětí zpovzdálí, radost z radosti druhých.“

Analýza odpovědí:

Z odpovědí je na první pohled zjevné, že pro zúčastněné bylo velmi silným emočním prožitkem vše, co vybočovalo z jejich každodenní zkušenosti žití a bydlení v malém městě. Nepřehlédnutelný je důraz na přírodní prvky, jakousi romantiku a společně prožité chvíle. Zvláště tento prvek společné zkušenosti, sdílení, a radosti z radosti druhých vnímám jako veliký dar rodinného tábora. Je to dar pro nás, kteří jsme tábor připravovali, stejně jako pro ty, kteří na táboře byli jako účastníci. Emocionálně silné zážitky se každému vepsaly hluboko do paměti a zůstanou pro nás všechny silnou a krásnou vzpomínkou.

Bylo pro mne určitým překvapením, že se v odpovědích na otázku po silných emočních prožitcích neobjevila ani zmínka o tom, jak prožili závěr celotáborové etapové hry. Přitom

setkání s pohádkovými bytostmi bylo podle mého mínění pro děti velmi intenzivní. Vysvětluji si to tím, že druhou část dotazníku, která obsahovala otázky hodnotící průběh tábora, rodiče vyplňovali poslední táborový den nebo i těsně před odjezdem. Opět docházím ke zjištění, že bylo velmi zajímavé dát stejné otázky rodičům měsíc po táboře. Jejich odpovědi by se jistě v něčem lišily a poskytly by další zdroj informací k vyhodnocení celého projektu jako i jednotlivých částí programu.

9.6 Souhrn

Dotazníkovým šetřením se zjistilo, že většina účastníků skautského rodinného tábora byla skautingem již dříve formována. V období dětství a dospívání tito lidé prošli pravděpodobně kvalitně fungujícím skautským oddílem, který v nich zanechal nesmazatelnou stopu a ovlivnil je v mnoha konkrétních oblastech života. Hodnoty skautingu přijali za své a snaží se podle nich žít i přesto, že v konkrétním prostředí to není vždy snadné.

Hodnoty obsažené ve skautském zákoně se staly těmto lidem návodem, podle kterého vychovávají i své potomky. Jednotlivé body skautského zákona rodiče spontánně formulovali jako konkrétní výchovné cíle ve výchově svých dětí. Převažujícími prioritami většiny rodičů jsou fungující mezilidského vztahy, vzájemná úcta a důvěra. Důležitým aspektem odpovědí respondentů v otázkách životních priorit je nepřítomnost zásadních neshod, ba dokonce lze mluvit o celkové shodě a souznění všech členů tábora Rodinného skautingu.

Analýzou odpovědí rodičů na třetí dílčí cíl se ukázalo, že nelze jednoznačně podat konkrétní vyjádření z toho důvodu, že daná otázka byla rodiči jinak pochopena. Formulovat vliv skautského tábora na rodinu pomohli jiné otázky z dotazníku.

Dotazníkovým šetřením se podařilo zjistit jednotlivá očekávání rodičů i dětí od tábora. Tábor se stal místem, kde rodina očekává odpočinek, který chce prožít uprostřed přírody a ve společenství ostatních přátel z oddílu Rodinného skautingu. Rodiče se těšili na setkání s ostatními rodinami, ale i na to, že budou společně se svými dětmi. Důležitým očekáváním dospělých bylo, že načerpají inspiraci nejen pro výchovu a vzájemně se obohatí. Děti se nejvíce těšily na kamarády, na společný program, na vedoucí tábora a na spaní ve stanu.

Ukázalo se, že tábor oddílu Rodinného skautingu pozitivně ovlivnil všechny zúčastněné rodiny jako celek i každého jejího člena zvlášť. Dospělí byli obohaceni a inspirováni mnohými aktivitami a situacemi, které mohli společně uprostřed přírody prožít. Očekávání byla podle vyjádření dotázaných naplněna konkrétními částmi táborového programu, ale i třeba díky ostatním členům oddílu včetně vedoucího manželského páru. Tábor předčil očekávání v tom, že nabídl možnost posílit partnerský vztah. Táborové společenství je založeno na sdílené skautské zkušenosti a hodnotách, o kterých se ani nemusí debatovat, ale které všichni přijímají jako samozřejmé. Právě hodnotový základ je podstatný i pro děti, neboť formuje a obohacuje jejich sociální zkušenost.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala potenciálem skautského rodinného tábora pro výchovu v rodině.

V teoretické části jsem vymezila základní pojmy pedagogiky volného času, uvedla jsem několik odborných pohledů na rodinu a citovala jednu její definici. Také jsem částečně popsala význam rodiny pro dítě v předškolním období. V kapitole věnované výchovné organizaci Junák jsem podrobněji rozvedla skautskou výchovnou metodu, kterou používají členové Junáka při své činnosti v oddílech. Dále jsem zmínila několik aktuálních cílů organizace formulované ve Strategii Junáka a definovala rodinný skauting a jeho poslání. V poslední kapitole jsem se zabývala tábory z obecného hlediska a zařadila pojednání o hře a jejím významu. Prostudováním odborné literatury jsem získala cenné poznatky, které se staly východiskem nejen pro zpracování praktické části, ale využila jsem je i ve své praxi.

V praktické části bakalářské práce jsem metodou kvalitativního dotazníkového šetření zkoumala vliv skautského rodinného tábora na výchovu v rodinách zúčastněných členů. Dospěla jsem ke konkrétním závěrům, které se vztahují pouze ke zkoumané skupině a nelze jim přiřítit obecnou platnost. Pozitivní vliv skautského rodinného tábora na výchovu v rodinách těch, kteří se tábora zúčastnili, je prokazatelný. Společenství tábořících rodin je založeno na hodnotách skautingu, které všichni bez rozdílu přijímají jako samozřejmé. Jednotný hodnotový základ poskytl důležité východisko pro formování osobnosti dětí a podpořil výchovné úsilí rodičů. K pozitivnímu ovlivnění nejen dětí, ale i dospělých došlo prostřednictvím jednotlivých činností během táborového programu. Neméně významným však byl pozitivní vliv skupiny, která byla tvořena společenstvím ostatních tábořících rodin, a vliv přírodního prostředí, ve kterém se tábor odehrával. Podrobněji jsem se o vlivu tábora na rodiny rozepsala v podkapitole shrnující závěry z dotazníkového šetření.

Realizace dotazníkového šetření mi přinesla zcela novou zkušenost. Zejména analýza získaných informací pro mě nebyla snadná. I přesto se cítím touto novou zkušeností velmi obohacena. Radost mi také přinesly mnohé konkrétní odpovědi účastníků šetření, ale především zjištění, že tábor, který pomáhám organizačně a programově zajišťovat, pozitivně ovlivňuje členy oddílu Rodinného skautingu.

Seznam literatury

BEROUŠEK, P. *Rádce provozovatele a vedoucího dětského tábora*. Trutnov: Sondy, 2004. ISBN neuvedeno.

BURDA, J. *Tábory a další zotavovací akce*. 2. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2008. ISBN 978-80-86784-59-5.

ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996. ISBN 80-85866-15-3.

HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

Ilustrovaný encyklopedický slovník (Pro-Ž). 1. vyd. Praha: Academia, 1982. ISBN 505-21-856.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

LANGMEIER, L.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie, 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

Rodinný skauting. [online] 2014 [cit. 26. 10. 2014] Dostupné z WWW: <http://stara.krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/8826-rodinny-skauting/>

Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR schválené X. Valným sněmem Junáka ve Vsetíně dne 21. 10. 2001.

Strategie Junáka do roku 2022. [online] 2014 [cit. 1. 9. 2014] Dostupné z WWW: <http://strategie.skauting.cz/wp-content/uploads/2014/10/strategie-2022.pdf>

ŠAFR, J.; PATOČKOVÁ, V. *Trávení volného času v České republice ve srovnání s ostatními Evropskými zeměmi*. [Online] 2010 [cit. 4. 10. 2014]. Dostupné z WWW: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a4013/f11/100119s_Traveni%20volneho%20casu.pdf

ŠPIČÁK, J. *Prostředí z pohledu sociální pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993. ISBN 80-7076-227-7.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-213-5.

VÁŽENSKÝ, M.; SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

VESELÁ, J. *Jak ve volném čase?* 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. ISBN 80-7041-146-5.

ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*. 1. vyd. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR Tiskové a distribuční centrum, 2000. ISBN 80-86109-40-2.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Skautský zákon a slib

Příloha č. 2 Celotáborová etapová hra

Příloha č. 1

Skautský zákon

1. Skaut je pravdomluvný
2. Skaut je věrný a oddaný
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta
5. Skaut je zdvořilý
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců
8. Skaut je veselý myslí
9. Skaut je hospodárný
10. Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutcích

Slib skautů a skautek

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti a bližním.

Složení slibu mohou věřící skauti zakončit prosbou: „K tomu mi dopomáhej Bůh.“

Příloha č. 2

Celotáborová etapová hra *Kouzelný les RoSky* 2013

Dříve než přistoupíme k vlastní tvorbě jednotlivých etap programu celotáborové hry, je třeba si příběh uzpůsobit našim potřebám, tak aby byl pro děti, které budou na táboře, srozumitelný a abychom s ním mohli pracovat podle našich možností, schopností a potřeb. Jedná se tedy o projekt *Kouzelný les RoSky*, kde se děti setkají s Králem pohádek. Tento projekt je vymyšlený vzhledem k předškolnímu věku. Pohádky odpovídají způsobu uvažování a prožívání předškolního věku dětí. Pohádkový děj bývá zjednodušený a řídí se jednoznačnými pravidly, dobro zvítězí a zlo je potrestáno. Pohádkový svět má požadovanou strukturu a řád. Takový svět se dítěti jeví bezpečný, protože se v něm lze snadno orientovat a lze se na něj spolehnout. Pohádky pomáhají dětem pochopit fungování skutečného světa. Při tvorbě této etapové hry jsem se inspirovala uvedenou literaturou.⁴³

Úvodní etapa

Popis etapy: setkání dětí s Černokněžníkem, který zaklíná říši pohádek. Děti se rozhodnou pomoci pohádkám a hrou jsou rozděleni do dvou skupin, ve kterých budou celotáborovou hru hrát.

Časová dotace: 60 minut

Motivace: Jedeme do pohádkové země, kde se setkáme s Králem pohádek, kde bude hostina, všechno možné, ale...! Na místě setkání najdou darebáka Černokněžníka, který před jejich zraky zaklíná říši pohádek. Uvěznil Krále pohádek v pohádkové komnatě a zamknul ji na dva čarodějnické zámky. Potom s hlasitým křikem uteče ještě hlouběji do lesa.

V pohádkách se s uvězněným Králem pohádek nic nedaří, pohádkové bytosti jsou bezradné.

⁴³ FOGLOVÁ, M. *Táborové etapové hry*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006, s. 13-73. ISBN 80-7367-128-X.

Je třeba vysvobodit Krále pohádek a zničit moc zlého Černokněžníka. Děti - skřítkové - jsou poslední nadějí na záchranu pohádkového lesa. „Děti, pomůžete nám?? Ano? Víte jak? Můžete nám pomoci tím, se splníte určité úkoly za nás, neboť my si nemůžeme vzpomenout, do které pohádky patříme a co v ní máme dělat. Nebo nám můžete pomoci v tom, v čem si bez Krále pohádek nevíme rady!“

Popis aktivity: Děti najdou na tábořišti dopis od Krále pohádek, ve kterém je napsáno, že se s nimi chce setkat. Organizátoři tábora motivují děti a všechny ostatní k tomuto setkání. Součástí motivace je také převlečení všech do připravených, doma ušitých skřítkovských čepiček a následuje odchod na místo setkání. Dojde však jen k setkání dětí s Černokněžníkem, který zaklíná říši pohádek. Vše se odehrává na kraji lesa za táborem, v podvečer, v den příjezdu rodin, za účasti všech, tedy i rodičů dětí. Dbáme na bezpečnou vzdálenost mezi dětmi a pohádkovou bytostí. Následně, po odchodu pohádkové bytosti a krátké reflexi, se děti rozdělí formou hry do dvou skupin, ve kterých budou tuto celotáborovou hru rozdělenou do několika etap hrát.

Pomůcky: Dopis od Krále pohádek, papírové kytičky dvou barev na hru, kterou děti rozřadíme do dvou skupin.

Reflexe: Černokněžník na skále v lese začaroval pohádkovou říši a uvěznil Krále pohádek. Děti velmi ochotně slíbily pomoc Králi pohádek a všem pohádkovým bytostem. Nejmenší děti se Černokněžníka bály, ačkoli ho jen slyšely. Větší, předškoláci, zejména někteří chlapci, chtěli za Černokněžníkem utíkat. Při rozřazovací hře je důležité zvážit, zda ponecháme náhodě, jak se utvoří skupiny pro celotáborovou hru nebo zda to nějak ovlivníme např. z hlediska rovnoměrného věkového rozložení, případně s ohledem na to, jak spolu děti kamarádí atd.

Etapu první: Princ Bajaja

Popis etapy: V první etapě celotáborové hry děti pomáhají Bajajovi zničit hadrovými koulemi draka. Díky tomu se Bajaja rozpomene, proč v pohádce je, a za odměnu dá dětem kousek mapy.

Motivace: Královně jednoho království se narodila dvojčata, dva chlapci. Jeden dříve, druhý o něco později. Toho mladšího matka rozmazlovala, ten starší byl vždy až na druhém místě. Když se král z dlouhého boje navrátil, ukázali mu oba chlapce. Měl velikou radost, avšak matka královna představila za staršího, tudíž za následníka trůnu, svého mladšího mazánka. Tomu staršímu to bylo tak líto, že chtěl odejít z domu a hledat štěstí ve světě. Jeho rodiče ho dlouho nechtěli pustit, ale nakonec souhlasili. Princ odmítl velký doprovod a vzal s sebou jen bílého koníka. Koník mu totiž lidským hlasem poradil, aby si ho na cesty vzal a vždy jeho radám naslouchal.

Došli do hlubokého lesa jednoho vzdáleného království. Tam koník třikrát kopl do skály a ta se otevřela. Ve slují byla stáj pro koníka a v koutě stála truhla. Koník poslal prince do služby v královském zámku, kde se měl vydávat za němého. Víte už, o které pohádce vyprávím? Pokud ne, poslouvejte dál.

Princ se stal užitečným pomocníkem krále a věrným sluhou a přítelem všech tří princezen, Zdoběny, Budinky a té nejkrásnější a pro prince nejmilejší, Slavěny. On jim všem pomáhal, byl samá dobrota a vše si nechal od sester líbit. Té nejmladší sloužil nejraději. Byl celý snědý a nosil jedno oko zavázané a na vše jen „ba, ja ja“ přikyvoval. Jakým jménem mu proto začali říkat?

Je to pohádka o Bajajovi, takový je správný název.

Jednoho dne se království zahalilo do smutku. Víte proč? Do království přiletěli strašní draci. Jeden měl devět hlav, druhý osmnáct a ten třetí sedmadvacet. Kdysi jim král své tři dcery slíbil, pokud z jeho království odletí. Oni tak učinili a král si myslel, že než dcery dorostou, draci na vše zapomenou. Avšak velice se mýlil. Draci si nyní pro princezny přiletěli.

Bajaja spěchal ke svému koníkovi o radu, jak princezny zachránit. Koník mu prozradil, že to byl důvod, proč Bajaju do království přivedl – aby princeznám pomohl a ke svému štěstí se dostal. Princ otevřel truhlu, převlékl se, vzal zázračný meč a osedlal koníka. Potom s pomocí kouzelného meče postupně draky pobil. Král i princezny měli obrovskou radost, ale neznámému rytíři nemohli dostatečně poděkovat, protože se navždy ztratil. Jednoho dne se král musel vydat se svými rytíři do boje proti sousednímu králi, který mu vyhlásil válku. Tehdy těm nejstatečnějším slíbil své dcery. A také Bajaja jako rytíř se vydal do boje a v téměř prohrané bitvě pomohl k vítězství. I tentokrát nepoznán zmizel.

Když se král vrátil domů, připravil každé své dceři zlaté jablko. Víte, k čemu jablíčko sloužilo?

Bajaja se také postavil do řady k ostatním rytířům. Když hodila jablko Budinka, kutálelo se k Bajajovi, ten však šikovně uhnul a jablko získal jiný statečný rytíř. I u Zdoběny se tak stalo, jen u Slavěny si jablíčko ponechal. Slavěna byla smutná, že si musí vzít něměho Bajaju, a utekla do svého pokoje.

Pak začal slavnostní turnaj. I zde se záhadný a všemi obdivovaný rytíř objevil a zvítězil. Slavěna mu předávala zlatý pás pro vítěze a uslyšela jeho slova: „Dnes si pro tebe přijdu.“ Později čekala ve svém pokoji, do kterého Bajaja přišel v rytířském úboru. Princezna okamžitě poznala, kdo se skrýval pod rouškou něměho sluhy, radostně ho objala a všem představila.

Po svatbě Bajaja spěchal do své země a tam se dozvěděl smutnou zprávu. Jeho bratr zemřel. Rodiče ho s velkou radostí přivítali, neboť se už domnívali, že i o druhého syna přišli. A tak se Bajaja stal právoplatným králem ve své zemi. A jak to dopadlo s jeho věrným koníkem? To mi sami povězte!

Nyní vám dám radu, jak pohádku osvobodíte. Bajaja bloumá v království a neví, proč tam je, stejně jako ostatní pohádkové bytosti. Jedinou možností, jak mu navrátit paměť, je to, že za něho pobijete draky – ten se potom rozpomene, jaký úkol v pohádce měl. Nebudete to mít tak lehké jako Bajaja. Ten měl svůj kouzelný meč. Vy budete mít každý jen tři hadrové koule. Mají však také kouzelnou moc, jen se s nimi musíte trefit na ta správná místa na drakovi. Jedině tak drak síle koulí podlehne a bude zničen. A jaká to jsou místa? Jeho hlava a krk.

Popis aktivity: Každá skupina dostane tři hadrové koule, kterými se postupně, jeden skřítek za druhým, strefuje do otvorů na drakovi. Každá díra je jinak velká a také jinak bodově ohodnocena. Čím menší díra, tím více bodů. Skupina, která získá nejvíce bodů, smí odtrhnout připevněné jazyky, potom vyhledají prince, aby mu je předali. Princ jim za odměnu dá kousek mapy, která je dovede ke klíčům od komnaty, kde Černokněžník vězní Krále pohádek.

Časová dotace: 2 hodiny (podle počtu dětí)

Pomůcky: na prostěradle namalovaný pohádkový drak s otvory na krku a u hlavy, případně i jinde. Otvory mohou být různě veliké. Pomocí provázků prostěradlo upevníme mezi stromy. K hlavám připevníme pruhy z červené látky jako jazyky. Hadrové koule v přiměřeném množství.

Reflexe: První část etapové hry rozehrána v odpoledních hodinách pouze s dětmi (bez rodičů) na louce za táborem. Děti pohádku velmi dobře znaly, chtěly ji dovyprávět samy.

Namalovaného draka se nejprve některé bály, bylo potřeba překonat strach a na draka si sáhnout. Poté se již vžily velmi emotivně do své role „Skřítků pomocníka a zachránce Bajaji“. Upustili jsme od počítání bodů, pouze jsme hodnotili, kolikrát se ta která skupina trefila do draka. Obě skupiny dětí zvítězily a připevnily jazyky draků na vlajkový stožár. Tam také v průběhu večera našly od Bajaji odměnu v podobě části mapy.

Etapa druhá: Perníková chaloupka

Popis etapy: V první části druhé etapy celotáborové hry děti sbírají v lese nebo na louce perníky z papíru. Nemají to lehké, protože jim to znesnadňuje Ježibaba. Ve druhé části této etapy děti staví perníkové chaloupky z přírodního materiálu.

Motivace: Pohádka vypráví o dřevorubci, který měl dvě děti – Jeníčka a Mařenku. Maminku svou dávno neměly, zato tatínka a zlou macechu ano. I když byl tatínek hodný, měl z macechy, své ženy, strach a dělal vše, jak mu poručila. A ta jednoho dne poručila, aby vzal děti do lesa a někde je zanechal. Chtěla se děti zbavit jednou provždy. S těžkým srdcem je v lese ponechal. Jeníček s Mařenkou hledali lesní plody a mysleli, že zabloudili. Hledali cestu domů, ale v lese mezitím nastala tma. Jeníček chytře vylezl na strom a rozhlížel se. Co uviděl? A co se stalo dál? Kdo jim ublížil a jak to nakonec dopadlo?

Pokud uhodnete, o jakou pohádku se jedná, zde je má rada, jak ji osvobodit. Pohádka sama si neví rady. Jeníček, Mařenka i Ježibaba běhají po tmavém podzemí u Černokněžníka a hledají důvod, proč jsou tady a co mají dělat. Vlastní děj své pohádky, a tedy svůj život v ní, zapomněli. Ano, všem představitelům ztracených pohádek vzal Černokněžník paměť. Jen vy, skřítkové, jim můžete pomoci. Pozorně poslouchejte!

Perníková chaloupka je zničena a Ježibaba tak nemá kam zavřít Jeníčka a Mařenku. A Jeníček s Mařenkou nemohou loupat z této chaloupky perník. Proto nemůže pohádka žít.

Najděte co nejrychleji poztrácené perníky v temném lese. Jsou všude a nikde. Hledejte! Potom každá skupina skřítků postaví svou novou perníkovou chaloupku a vyzdobí ji nalezeným perníkem.

Pozor, až budete perník hledat! Černokněžník se nevzdává lehce. Bude vás chytat jako Ježibaba a perník vám odebírat.

Popis aktivity: V lesnatém terénu jsou rozházené ve větším množství perníky vyrobené z papíru. Skupiny dětí je hledají a zároveň jsou chytány Ježibabou. Perníky sbírají po jednom a nosí je na své území. Když je Ježibaba chytí, musí perník vrátit a běží pro nový. Poté pokračují ve sbírání perníků. Děti běhají, dokud perníky nevyšbírají.

V druhé části hry si děti stavějí perníkovou chaloupku. Staví v lese a na místě, které si samy vyberou, z přírodního materiálu dostupného v lese. Na chaloupku použijí k výzdobě i nasbírané perníky.

Časová dotace: 2 hodiny

Pomůcky: Papírové malované perníky, fáborky na označení prostoru, kde se perníky nacházejí.

Reflexe: Hledání a sbírání perníků se dětem velice líbilo. Ježibaby se všechny děti bály, nedovolili jsme jí tedy, aby se k dětem přiblížila. Se stavbou chaloupky dětem pomáhali dospělí, byla nutná podpora a motivace. Po rozpačitém začátku však stavba velice dobře pokračovala a výsledkem byly dvě krásné chaloupky, za které i Ježibaba poděkovala. Odměnou dětem byly čtyři kousky mapy.

Etapa třetí: Hrnečku vař!

Popis etapy: Náplní této etapy celotáborové hry je tzv. rodinné vaření v kotlíkách na ohni.

Motivace: Před dávnými a dávnými časy žila velmi chudá žena a měla hodnou dceru jménem Maruška. Když se maminka roznemohla, musela Maruška do lesa na jahody, aby měly něco na kaši. Vzala si poslední kousek chleba a šla. Když bylo poledne, posadila se, aby pojedla. Vtom k ní přistoupila stařenka a prosila ji o jídlo. Maruška jí nabídla svůj chléb, a protože se tak laskavě zachovala, stařenka ji odměnila hrnečkem. Co to bylo za hrneček a jakou měl vlastnost? A jak se tedy nazývá tato pohádka? Víte, jakou větu musela Maruška povědět, aby hrneček svou vlastnost projevil? Co se stalo, když Maruška odešla z domu a její máma dostala hlad? A co museli udělat sedláci, aby se večer dostali do vsi? To vše mi musíte říct a já vám dám další radu.

Aby hrneček dostal opět svou kouzelnou moc, musíte uvařit zvláštní nápoj z listů jahodí, borůvčí a nejméně dvou léčivých rostlin. Nápoj očistí hrneček (kotlík) a ten se stane opět kouzelným.

Popis aktivity: Jednotlivé rodiny vybudují ohniště, nasbírají dostatečnou zásobu dřeva. Z přidělených surovin zadělají těsto a na klacku upečou kynutého „hada“. Dále připraví „kouzelný léčivý“ nápoj (čaj). Je třeba dbát na bezpečnost u ohně!

Časová dotace: Asi 2 hodiny.

Pomůcky: Suroviny k pečení kynutého „hada“ pro jednotlivé rodiny. Kotlíky mají každá rodina v osobní táborové výbavě.

Reflexe: Tato etapa byla poměrně dlouhá, zejména pro děti. Zaujala všechny, ne všem se těsto na kynutého „hada“ podařilo a bylo potřeba tím více ocenit uvařený kouzelný nápoj. Ke konci rodinného vaření nastalo spontánní ochutnávání pokrmů jednotlivých rodin. Za tuto etapu dostaly obě skupiny skřítků části mapy do celotáborové hry.

Etapa čtvrtá: Tři zlaté vlasy děda Vševěda

Popis etapy: Ve třetí etapě celotáborové hry děti pomohou dědovi Vševědovi, který ztratil paměť, tím, že zodpovědí co nejvíce otázek, které se budou týkat různých pohádek.

Motivace: (Vyprávění pohádky s otázkami.) Jednoho dne se král pustil za jelenem a zabloudil až k chalupě uhlíře. Ten mu na půdě ustlal. V noci uhlířova žena porodila syna a jak je v pohádkách zvykem, tři babičky děťátku sdělily osud. Za ženu mu přislíbily dceru toho krále, co na půdě spal. Krále vůbec netěšilo mít v rodině takového chudáka a byl z toho mrzutý. Uhlířova žena však do rána zemřela a král uhlíři slíbil, že za poskytnuté přístřeší se mu o syna jako o vlastního postará. Avšak ani to nezamýšlel. Když se vrátil domů, poručil, aby chlapce vložili do koše a ... Co poručil král? Co měl jeho poddaný učinit?

Pokud jste uhodli, víte, že chlapce našel ve vodě rybář a vychoval ho v pěkného mládence. Jaké jméno chlapec dostal, protože připlaval po vodě?

Po delší době na něj král opět narazil, když lovil zvěř. Ihned pochopil, kdo to je, i když to byl již sličný mladík. Napsal své ženě psaní a požádal rybáře, aby ho Plaváček královně donesl. Co bylo v tomto psaní uvedeno? A víte, kdo pozměnil toto psaní a co opravdu královna udělala? Ano, byla svatba. Když se to král dozvěděl, zle se rozčílil. Nemohl však už manželství zrušit, neboť si Plaváčka oblíbila nejen královna, ale i královská dcera. A zalíbení bylo oboustranné. Přesto král vymýšlel, jak se nezvaného zete zbavit. Dostal skvělý nápad – poslal ho pro tři věci. Pro jaké? A od koho je měl Plaváček získat?

Plaváček chtěl králi dokázat, že je hoden jeho dcery, a tak se vydal hledat děda Vševěda. A protože mu sudičky byly kmotrami, cestu našel lehce. Došel k prvnímu místu, a to k převozníkovi. Ten ho převezl za to, že se poptá Vševěda, kdy bude po dvaceti letech převážení vysvobozen. Poté Plaváček přišel k městu, kde rostla jabloň, jejíž jablka měla jednu zvláštní vlastnost. Jakou? Jabloň onemocněla a jablka neplodila; a místní král si přál radu od Vševěda, jak by se uzdravila. Třetím místem bylo království se studnou, v níž kdysi prýštila živá voda, ale nyní studna zcela vyschla. I na důvod tohoto záhadného případu se měl Plaváček poptat.

Když došel až k příbytku děda Vševěda, přivítala ho třetí kmotra, která mu pomoc slíbila. Plaváčka však musela ukrýt. Proč? Co by mu děd Vševěd mohl udělat, kdyby ho spatřil? A kdo vlastně Vševěd byl – ráno, v poledne a večer? V co se proměnil?

Plaváček od Vševěda získal tři zlaté vlasy i rady, jak pomoci. Víte, co bylo ve studni a proč voda netekla? Proč jabloň nerodila jablka a jak se jí pomohlo? A co převozník? Co musel Plaváček udělat, než prozradil převozníkovi, jak se osvobodí?

Z vděčnosti za rady získal Plaváček spoustu zlata a drahokamů i jiné krásné věci. Když se vrátil, král nevěřil vlastním očím. Vydal se na cestu, aby díky jablkům omládl a živou vodou případně opět ožil. Do království se už nevrátil. Víte, co se s ním stalo? Jaký byl jeho úděl za jeho zlou a nepřejícnou povahu?

Jak se pohádka nazývá, jste určitě uhodli, a proto vám dám radu, jak ji ze spárů Černokněžníka vysvobodit.

Děd Vševěd ztratil díky tomu, že byl uvězněn Král pohádek, svou paměť, a tudíž i svou jasnozřivost. Tím, že od rána do večera putoval nebem, spoustu věcí viděl a také na ně znal odpovědi. Proto mohl radit, jak na všechny neduhy, které se v pohádkovém světě vyskytovaly. Tuto moc vlivem zlého Černokněžníka ztratil. Vrátit mu ji můžete pouze vy, skřítkové. V celém království je spousta otázek z pohádkových příběhů, na které znal odpověď děd Vševěd. Nyní musíte odpovídat na dotazy k pohádkám vy. Až vše vyřešíte, najdete cestu k Vševědovi a odpovědi mu předáte. Tak se jeho paměť obnoví a pohádka se k lidem vrátí.

Popis aktivity: Všichni hráči sedí, mohou po skupinách, tak jak hrají celotáborovou hru. Střídavě odpovídají na otázky, které jsou jim kladeny. O odpovědi se mohou ve své skupině poradit, záleží na pravidlech, které dohodneme dříve, než začneme tuto etapu hrát. Otázky připravíme již dopředu, úměrně věku dětí.

Časová dotace: 30 – 60 minut

Pomůcky: Otázky k pohádkám.

Reflexe: Tato část etapové hry proběhla v klidné atmosféře, děti prokázaly velké znalosti všech pohádek. Zodpověděly všechny otázky. Bylo nutné dát možnost odpovídat každému dítěti zvlášť, ne za skupinu.

Etapa pátá: Vlastní pohádka

Popis etapy: Cílem této etapy je, aby každá rodina zahrála v improvizovaném „lesním divadle“ svou předem již doma připravenou vlastní pohádku nebo scénku.

Motivace: Všichni Skřítkové si rádi hrají. Za dávných časů se po sběru plodů, které potřebovali pro svou obživu i k doplnění zvláštních zásob, velmi nudili. Vedlo je to k velkému hašteření a k neustálým sporům. Na to se nemohl dívat nejstarší ze všech skřítků, všemi uznávaný a ctěný skřítek Bambulka. Jednoho dne, když byl opět svědkem nepříjemné hádky mezi skřítky, přemýšlel, jak je zaměstnat, aby už nikdy neměli chuť se hádat a lumpačit. A vymyslel to opravdu skvěle, protože od těch časů, když přišla chvíle k odpočinku po práci, měli skřítkci napilno. Co dělali, vám záhy povím. Bambulka si pro ně vymyslel toto.

Každá skřítkovská rodina si vymyslela pohádku a tu předvedla na zvláštním lesním jevišti k posouzení a pobavení všech obyvatel lesa. Každý rod měl na přípravu dostatečně dlouhou dobu, většinou několik dní, aby si jeho členové připravili nejen děj a obsazení, ale i patřičné kostýmy a dekorace. Pokaždé měli všechny skřítkovské rodiny překrásné pohádky a bylo velmi těžké určit, kdo byl toho léta nejlepší a připravil tu nejzajímavější pohádku. Byla to pro celý lesní svět velká sláva a příprava na ni ukončila veškeré hašteření mezi skřítky.

Od těch dob si každé léto všichni skřítkové i se svými maminkami, tatínky a sourozenci připravují všemožné druhy pohádek. A to bude úkol i pro vás. Už se těšíme na to, jakou pohádku nám předvedete a jaký příběh na nás čeká! Věřte, že svými příběhy posílíte odolnost Pohádkových bytostí, které jsou oslabené uvězněním Krále pohádek. Ochráníte je tak proti zlé moci Černokněžníka.

Popis aktivity: Každá rodina si připraví vlastní pohádku/příběh, který zahraje v „lesním divadle“. Podmínkou je, že se zapojí všichni členové rodiny.

Časová dotace: podle počtu rodin – lze předem nahlásit a odhadnout.

Pomůcky: podle požadavků hráčů.

Reflexe: Rodinné divadlo proběhlo v rámci táborového ohně. Zapojily se všechny rodiny a všechna představení měla velký úspěch. Připomínám, že všichni účastníci tábora byli již před táborem informováni o této etapě, která vyžadovala náročnější a dlouhodobější přípravu. Obě skupiny dětí (skřítků) byly odměněny dalším dílem mapy za splnění této etapy.

Závěrečná část celotáborové hry

Popis etapy: Závěrečnou etapu tvoří sestavení mapy a nalezení klíčů od komnaty u vchodu do jeskyně, ve které byl uvězněn Král pohádek.

Popis aktivity: Obě skupiny dětí – skřítků si vezmou všechny části mapy, kterou složí a tak jim ukáže, kde mají hledat klíče od komnaty, ve které je uvězněn Král pohádek. Klíče najdou, komnatu odemknou a osvobodí tak Krále pohádek, který dětem poděkuje a vrátí se zpět do pohádky.

Časová dotace: 60 minut

Pomůcky: Kouzelné klíče, Král pohádek, lucerna, odměna pro děti

Reflexe: Tuto závěrečnou část etapové hry jsme naplánovali na podvečer, aby měla více tajemný nádech. Děti složily mapu a za pomoci některých rodičů se v ní zorientovaly. Klíče hledaly s velkým zaujetím. Našly je u vchodu do jeskyně, kterou využíváme pro uskladnění trvanlivých potravin. V jeskyni svítila lucerna, což vzbudilo v některých dětech velký údiv. Otevřely dveře a vyšel Král pohádek, který poděkoval dětem za vysvobození a za pomoc, kterou celý týden prokazovaly všem pohádkovým bytostem. Když děti zjistily, že je Král pohádek hodný, začaly si s ním povídat a ptát se na nejrůznější věci. Po chvíli jim Král pohádek z komnaty dal truhlu plnou pokladů a s dětmi se rozloučil a odešel do lesa k pohádkám.

Pro děti byla tato závěrečná etapa velmi emocionálně silná, možná také díky osobnímu setkání s dobrým Králem pohádek.

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce
Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				